

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Üstün Zekalı 6-8. Sınıf Öğrencilerinin İki Farklı Akademik
Ortamdaki Sosyometrik Statülerine Göre Empatik Eğilimleri,
Yaşam Doyumları ve Aile Yaşantıları**

Hatice AKKAN

İzmir

2012

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Üstün Zekalı 6-8. Sınıf Öğrencilerinin İki Farklı Akademik
Ortamdaki Sosyometrik Statülerine Göre Empatik Eğilimleri,
Yaşam Doyumları ve Aile Yaşantıları**

Hatice AKKAN

Danışman

Doç. Dr. Diğdem Müge SİYEZ

İzmir

2012

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum **“Üstün Zekalı 6-8. Sınıf Öğrencilerinin İki Farklı Akademik Ortamdaki Sosyometrik Statülerine Göre Empatik Eğilimleri, Yaşam Doyumları ve Aile Yaşantıları”** adlı çalışmamın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bu çalışmalara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

19.07.2012


Hatice AKKAN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne

İşbu alışma, j¼rimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Programında Y¼KSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan :Doç. Dr. Diğdem M¼ge SİYEZ



¼ye :Prof. Dr. Ferda AYSAN



¼ye :Doç. Dr. Dilek Yelda KAĞNICI



Onay

Yukarıda imzaların, adı geçen ¼đretim ¼yelerine ait olduğunu onaylıyorum.

..../..../....



Prof. Dr. h. c. İbrahim ATALAY
Enstit¼ M¼d¼r¼

T.C.
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GRUPI VE YAYMLAMA İZİN FORMU

Referans No	437693
Yazar Adı / Soyadı	Hatice AKKAN
Uyruğu / T.C.Kimlik No	T.C. 25562581330
Telefon / Cep Telefonu	
e-Posta	haticepd1@hotmail.com
Tezin Dil	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Üstün Zekalı 6-8. Sınıf Öğrencilerinin İki Farklı Akademik Ortamdaki Sosyometrik Statülerine Göre Empatik Eğilimleri, Yaşamı Doyumları ve Aile Yaşantıları
Tezin Tercümesi	The 6th -8th Gifted Students's Empathic Tendencies, Life Satisfaction And Family Life According to Their Sociometric Status In Two Different Academic Environment
Konu Başlığı	Psikoloji Eğitim ve Öğretim
Üniversite	Doğuz Eylül Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Bölüm	Eğitim Bilimleri Bölümü
Araştırma Dalı	Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı
Bilim Dalı / Bölüm	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yıl	2012
Sayfa	96
Tez Danışmanı	Doç. Dr. Dilem Muge ŞİF7
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	Üstün zekalı öğrenciler, sosyometrik statüler, yaşamı doyumları, empatik eğilim, aile ortamı, bilim ve sanat merkezi
Yayımlama İzi	<input checked="" type="checkbox"/> Tezimin yayımlanmasına izin veriyorum <input type="checkbox"/> izlenmesi istorum

a. Yukarıda başlığı yazılı olan tezinin, işlenmelerini incelemesine sunulmak üzere Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından arşivlenmesi, kağıt, mikroform veya elektronik formata, internet dahil olmak üzere her türlü ortamda çoğaltılması, ödünç verilmesi, dağıtım ve yayımı için, tezimle ilgili fikri mülkiyet hakkımdan saklı kalmak üzere hiçbir ücret (royalti) ve öteleme talep etmemek için verdiğimi beyan ederim.

19.07.20' 2
İmza: 

TEŞEKKÜR METNİ

Üniversite hayatım ve tez çalışmam boyunca bana her zaman rehberlik eden, kendi değerli çalışmalarıyla bana hep model olan, yalnızca akademik alanda değil kişisel gelişimime ve hayata bakış açıma olumlu yönde etki eden değerli tez danışmanım Doç. Dr. Diğdem Müge SİYEZ' e en içten teşekkürlerimi sunarım. Kendisiyle çalışma fırsatını yakalamış olmamın benim için büyük bir şans olduğunu düşünüyorum.

Her zaman daha iyisini yapabileceğime olan inancını bana sıklıkla hissettiren, yaşadığım tüm sıkıntıları aşmamda bana yardımcı olan varlığını hep yanımda hissettiğim sevgili eşim Eray AKKAN' a teşekkürlerimi sunarım.

Yaşamım boyunca fikirlerime ve ideallerime saygı gösteren beni destekleyen değerli anneme, babama, hep yanımda olduklarını hissettiğim kayınvalidem, kayın pederime ve kardeşlerime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak tez yazım aşamasında telefonun ucundaki sıcacık konuşmalarıyla bana olan güvenlerini ifade eden ihtiyacım olduğunda yardımına koşan sevgili dostlarıma ve beni yetiştiren çok kıymetli öğretmenlerime teşekkür ederim.

İyi ki hayatımdasınız...

Hatice AKKAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	xi
ABSTRACT	xiii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	3
Problem Durumu	3
Araştırmanın Amacı ve Önemi	9
Problem Cümlesi	9
Alt Problemler	10
Sayıtlılar	11
Sınırlılıklar.....	11
Tanımlar	11
Kısaltmalar	12
BÖLÜM II.....	13
İlgili Yayın ve Araştırmalar	13
Üstün Zekalı Çocuklar.....	13
Üstün Zekalı Çocuklar ve Empatik Eğilim	19
Üstün Zekalı Çocuklar ve Yaşam Doyumu.....	21
Üstün Zekalı Çocuklar ve Aile Yaşantıları	23
Sosyometrik Statüler	33
Sosyometrik Statüler ve Empatik Eğilim	33
Sosyometrik Statüler ve Yaşam Doyumu	34
Sosyometrik Statüler ve Aile Yaşantıları.....	38
Üstün Zekalı Çocuklar ve Sosyometrik Statüler	39
Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	38
Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar.....	39

BÖLÜM III	43
Yöntem	43
Araştırmanın Modeli	43
Evren ve Örneklem	43
Veri Toplama Araçları.....	46
Sosyometri Testi.....	46
KA-Si Empatik Eğilim Ölçeği- Ergen Formu (KA-Si E.E.Ö).....	48
KA-Si E.E.Ö- Ergen Formunun Geçerliği ve Güvenirliği.....	49
Çok Boyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği-Kısa Formu (ÇBÖYDÖ-K).....	47
Çok Boyutlu Yaşam Doyumu Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması.....	50
Aile Ortamı Ölçeği (Family Environment Questionnaire).....	49
Aile Ortamı Ölçeği' nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması.....	50
Kişisel Bilgi Formu	51
Verileri Çözümleme Teknikleri.....	51
BÖLÜM IV	52
Bulgular ve Yorum.....	54
Tanımlayıcı İstatistikler.....	52
Araştırmanın Alt Problemlerine İlişkin Bulgular	53
BÖLÜM V	68
Tartışma ve Yorum.....	68
Üstün zekalı öğrencilerin iki farklı akademik ortamdaki sosyometrik statülerine yönelik tartışma ve yorum.....	68
Üstün zekalı öğrencilerin sosyometrik statülerine göre empatik eğilimlerine yönelik tartışma ve yorum.....	69
Üstün zekalı öğrencilerin iki farklı akademik ortamdaki sosyometrik statülerine göre yaşam doyumlarına yönelik tartışma ve yorum	70

Üstün zekalı öğrencilerin iki farklı akademik ortamdaki sosyometrik statülerine göre aile yaşantılarına yönelik tartışma ve yorum.....	68
Sonuç ve Öneriler.....	70
Sonuç.....	702
Öneriler.....	703
KAYNAKÇA.....	72
EKLER.....	81

Tablo Listesi

Tablo 1. Örneklem Grubunu Tanıtıcı Bulgular.....	44
Tablo2: Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçlarına İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler.....	52
Tablo 3 “Sevilme kriterine” göre üstün zekalı öğrencilerin Bilsen ve İlköğretim okulundaki kabul görme statülerinin karşılaştırılması.....	53
Tablo 4 “Yakınlık kriterine” göre üstün zekalı öğrencilerin Bilsen ve İlköğretim okulundaki kabul görme statülerinin karşılaştırılması.....	54
Tablo5 “Sevilme kriterine” göre BİLSEM’ de uygulanan sosyometri testine göre Empatik Eğilim.....	56
Tablo6 ‘Yakınlık kriterine’ göre BİLSEM’ de uygulanan sosyometri testine göre Empatik Eğilim.....	57
Tablo7 ‘Sevilme kriterine’ göre ilköğretim okullarında uygulanan sosyometri testine göre Empatik Eğilim.....	60
Tablo8 ‘Yakınlık kriterine’ göre ilköğretim okullarında uygulanan sosyometri testi sonuçlarına göre Empatik Eğilim.....	59
Tablo9 ‘Sevilme kriterine’ göre ilköğretim okullarında uygulanan sosyometri testine göre Yaşam Doyumları,.....	60
Tablo10 ‘Yakınlık kriterine’ göre ilköğretim okullarında uygulanan sosyometri testine göre Yaşam Doyumları.....	60
Tablo11 ‘Sevilme kriterine’ göre ilköğretim okullarında uygulanan sosyometri testi sonuçlarına göre Yaşam Doyumları.....	61

Tablo12 ‘Yakınlık kriterine’ göre ilköğretim okullarında uygulanan sosyometri testi sonuçlarına göre Yaşam Doyumları.....	61
Tablo13 ‘Sevilme kriterine’ göre BİLSEM’ de uygulanan sosyometri testi sonuçlarına göre Aile Ortamları.....	62
Tablo14 ‘Yakınlık kriterine’ göre BİLSEM’ de uygulanan sosyometri testi sonuçlarına göre Aile Ortamları.....	63
Tablo15 ‘Sevilme kriterine’ göre ilköğretim Okullarında uygulanan sosyometri testi sonuçlarına göre Aile Ortamları.....	66
Tablo16 ‘Yakınlık kriterine’ göre ilköğretim Okullarında uygulanan sosyometri testi sonuçlarına göre Aile Ortamları	66

ÖZET

Bu araştırmada üstün zekalı 6–8. sınıf öğrencilerinin iki farklı akademik ortamdaki sosyometrik statülerine göre empatik eğilimleri, yaşam doyumları ve aile yaşantılarının incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu araştırma betimsel yöntemli ilişkisel tarama modelli bir yordama çalışması niteliğindedir.

Araştırmanın örneklemini Uşak il merkezinde 2010–2011 eğitim öğretim yılında, üstün zekalı olan, normal okullarının yanında, Uşak Bilim ve Sanat Merkezine devam eden, 6-8. sınıflarda öğrenim gören 21 öğrenci oluşturmaktadır. Bu araştırmada ihtiyaç duyulan verilerin elde edilmesinde Sosyometri Testi, KA-Si Çocuk ve Ergenler İçin Empatik Eğilim Belirleme Ölçeği, Aile Ortamı Ölçeği, Çok Boyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği ve araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin iki farklı akademik ortamdaki sosyometrik statülerinin tutarlılığının incelenmesinde Kappa Analizi ve Mc Nemar Testi kullanılmıştır. Öğrencilerin empatik eğilimleri, yaşam doyumları ve aile yaşantılarının sosyometrik statülerine göre farklılaşp farklılaşmadığı ise Mann Whitney U testi ile incelenmiştir.

Yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular şu şekildedir: a) üstün zekalı çocukların sosyometrik statüleri iki farklı akademik ortamda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir, b) üstün zekalı 6-8. sınıf öğrencilerinin; empatik eğilimleri iki farklı akademik ortamdaki sosyometrik statülerine göre farklılaşmamaktadır, ancak kabul gören statüde yer alan üstün zekalı öğrencilerin bilişsel empati düzeyleri daha yüksek bulunmuştur, c) üstün zekalı 6-8. sınıf öğrencilerinin yaşam doyumları iki farklı akademik ortamdaki sosyometrik statülerine göre farklılaşmamaktadır; d) üstün zekalı 6-8. sınıf öğrencilerinin aile yaşantıları iki farklı akademik ortamdaki sosyometrik statülerine göre farklılaşmamaktadır.

Sonuç olarak üstün zekalı öğrencilerin iki farklı ortamdaki sosyometrik statüleri tutarlılık göstermekle birlikte bu öğrencilerin sosyometrik statüleri ile ilişkili olabilecek diğer kişisel ve sosyal faktörlerin araştırılmasının üstün zekalı öğrencilere sunulacak psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri açısından önemli olduğuna inanılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Üstün zekalı öğrenciler, sosyometrik statüler, yaşam doyumu, empatik eğilim, aile ortamı, bilim ve sanat merkezi

ABSTRACT

In this study, it was aimed to investigate the emphatic tendencies, life satisfaction and family experiences of the gifted students who were at the 6th, 7th and 8th classes according to the sociometric status in two different academic environments. In this study relational scanning model with descriptive method was used.

The samples of this research consist of 21 gifted students who were studying at the 6th, 7th, 8th classes in the primary schools in Uşak in the 2010-2011 educational year. These students were, at the same time, attending to Uşak science and art center. In this study, to get the datas , Sociometric test, KA-Sİ emphatic tendency scale for children and adolescents, family environment scale, brief multidimensional students' life satisfaction scale and personal information form prepared by researcher were used.

Kappa Analysis and Mc Nemar Test were used to examine students' sociometric status consistency in two different academic enviromets. Mann Whitney U test was also prefered to measure whether students' s emphatic tendency, their life satisfacitons and family experiences were changed according to sociometric status or not.

As a result of analysis the findings are in two following way; a) The sociometric status of gifted students in two different academic environments don't show statistically a meaningful difference. b) Emphatic tendencies of gifted students don't change according to the sociometric status in two different academic environments, but the accepted gifted students' cognitive emphaty levels are higher c) the life satisfactions of gifted students who are at the 6th, 7th, 8th grades don't change according to the sociometric status in two different academic environments. d) family environments of gifted students who are at the 6th, 7th, 8th grades don't change according to the sociometric status in two different academic environments.

Consequently, the sociometric status of gifted students in two different environments are coherent. The investigation the other personal and social factors related to the sociometric status of these students are very important for the psychological counseling and guidance service given to the gifted students.

Key Words: Gifted Students, sociometric status, life satisfaction, emphatic tendency, family environment, science and art center

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde sırasıyla, araştırmanın gerekçelerini ortaya koyan problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi, problem cümlesi, alt problemler, sayılılar, sınırlılıklar ve tanımlar yer almaktadır.

Problem Durumu

Canlılar varlıklarını sürdürebilmek için iletişimde bulunmak zorundadırlar. Bütün canlıların ihtiyaç duyduğu iletişimin insan yaşamındaki yeri ise bambaşkadır. Çünkü insan diğer canlılardan farklı olarak, sürdürmekte olduğu iletişimlerini incelemek ve geliştirmek şansına sahiptir (Dökmen, 2004).

Sosyal ilişkilerin bireyin psiko - sosyal gelişimi üzerindeki belirleyici etkisi ve önemi, gelişim psikolojisinde üzerinde önemle durulan konulardan biridir. Gelişimsel süreç içinde çocuklar sosyal ilişkilerin, dikey ilişkiler ve yatay ilişkiler olmak üzere iki önemli formunu yaşarlar. Bunlardan ilki yani dikey ilişkiler, çocuğun kendinden sosyal olarak daha güçlü kişilerle kurmuş olduğu ilişkilerdir tipik olarak çocuğun anne-baba ve diğer yetişkinlerle kurmuş olduğu ilişkileri ifade eder (Hartup, 1989). Ana- baba ve kardeşinin çocuğa karşı tutumları ile ana- babanın birbiriyle olan ilişkileri çocuğun duygu tutum ve kavramlarının oluşmasında en önemli etkiye sahiptir (Akboy, 2005). İkincisi yani yatay ilişkiler ise çocuğun kendisi ile benzer sosyal güç ve statüdeki kişilerle kurmuş olduğu ilişkilerdir ve tipik olarak çocuğun akranları ile ilişkilerini ifade eder (Hartup, 1989).

Akran ilişkileri, çocukların sadece psikolojik ve duygusal değişimine katkıda bulunmakla kalmaz aynı zamanda onların evde ve okulda elde edemeyecekleri sosyal ve fiziksel beceriler kazanmalarına yardımcı olur (Hartup, 1989, Buhrmester, 1990; akt. Demir & Kaya, 2008).

Arkadaş gereksinmesi bebeklik dönemine kadar uzanır Ağlayan bebek yanına bir başkasının yaklaştığını görünce susar. Çocuklar diğerleriyle birlikte zaman geçirerek grup isteklerini ve grup tarafından kabul edilen davranışları öğrenirler (Yavuzer, 2002). Çocukların anne babaya bağımlı kalmamaları; çekingen özgüvensiz olmamaları, başkalarıyla ilişki kurmakta zorlanmamaları, ilk çocukluk ve ikinci çocukluk çağında doyasıya oyun oynamalarına ve arkadaşlıklar kurmalarına bağlıdır (Yörükoğlu, 1985; akt. Bakırcıoğlu, 2007).

Okul çağı döneminde arkadaş grubu içerisinde yer almak ve arkadaşları tarafından kabul edilmek güçlü bir istek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde çocuklar arkadaşları ile birlikte zamanlarının büyük bir kısmını sosyal kuralları öğrenmeye ve kendini ifade etmeye harcamaktadır (Fine,1981; Parker & Gottman, 1998; Lease, Musgrow & Axelrad, 2002; akt. Bakırcıoğlu, 2007).

Yine, ergenlik döneminde akranlarla kurulan ilişkiler önemli bir yere sahiptir (Siyez, 2009). Ergenlik dönemi boyunca, yakın arkadaşlar birincil sosyal destek kaynağı olurken; arkadaşlık ilişkileri, ergenlerin benlik algılarının ve iyilik hallerinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır (Furman & Buhrmester, 1992; akt. La Greca& Harrisa, 2005).

Üstün zekalı çocuklar uzmanlar tarafından, geçerli ve güvenilir bir zeka testinden 130 ve üzeri zeka puanına sahip olduğu belirlenmiş bireylerdir. Normal gelişen çocuklardan farklı olarak üstün zekalı çocukların ilgileri çok çeşitli olduğu için birden fazla akran grubuna ihtiyaç duymaktadır. Ayrıca üstün zekalı çocukların bir işi yapabilmekteki ileri seviyeleri, daha büyük çocuklarla arkadaşlık kurmalarına sebep olabilmektedir. LeGrand'a (2010) göre üstün zekalı öğrenciler arkadaşlarını

kronolojik yaşlarından ziyade zeka yaşlarına göre seçmektedir. Hatta üstün zekalı çocukların bazıları, akranlarını kitaplardan seçmektedir (Halsted, 1994; akt. Webb, 2010). Üstün zekalı çocuklar bir birey olmakla, gruba uymak arasında yaşadıkları çatışmanın stresinden kurtulmak için sık sık yalnız kalmayı tercih edebilirler (Webb, 2010).

Yine normal çocuklardan farklı olarak, üstün zekalı çocuklar kendilerini olumlu ve olumsuz yönleriyle gözlemlerler. Örneğin, ‘ benimle benzer ilgilere sahip olan arkadaşlarım yokmuş gibi hissediyorum’ veya ‘sınıfta dışlanmış hissediyorum.’ gibi değerlendirmeler yapabilirler (LeGrand, 2010).

Aslında, bir öğrencinin zekasının yüksek olması, yaşlıları arasında gerçek arkadaşını bulma ihtimali daha az olasılıklı kılmaktadır (LeGrand, 2010). Şunu unutmamak gerekir ki, üstün zekalı çocukların benzer ilgi ve yeteneklere sahip arkadaş bulabilmeleri için özel çaba göstermeleri gerekmektedir (Silverman, 2000; akt. LeGrand, 2010).

Çocukların ve ergenlerin psiko-sosyal sağlıklarının değerlendirilmesinde, arkadaşlık ilişkilerinin değerlendirilmesi önemli yere sahiptir. Kişinin akranlarıyla olan ilişkisini sosyal gruplar içerisinde bütünsel olarak ölçmeye çalışan yaklaşımlar, tespit amacı taşımasının yanı sıra, etkileşimsel faktörlerin açığa çıkarılmasına katkıda bulunur (Moreno, 1963). Arkadaşlık ilişkilerinin belirlenmesinde en sık kullanılan yöntemlerden birisi sosyometri uygulamasıdır. Sosyometri çocukların birbirlerini nasıl değerlendirdikleri ile ilgili bilgi vermektedir (Jackson & Brocken, 1998). Sosyometri uygulanması sonucunda ortaya çıkan grup içi statü, sosyal gelişimin önemli bir yordayıcısıdır, kişinin sosyal varoluşta nerede durduğu konusunda fikir vermektedir.

Çocukların sosyometrik statüleri genellikle çocukların en çok ve en az hoşlandıkları arkadaşlarının isimlerini yazması ve ardından da standart sosyal tercih puanlarının ve sosyal etki puanlarının hesaplanması ile belirlenir (Coie, Dodge & Coppotelli, 1982; akt. La fontance, 1999). Yapılan tercihlere göre çocuklar *popüler*,

tartışmalı (ihtilaflı), ihmal edilen, reddedilen ve ortalama statü olmak üzere beş sosyometrik statüde toplanırlar. *Popüler* olarak tanımlanan çocuklar grubun pek çoğu tarafından hoşlanılan, çok azı tarafından hoşlanılmayan çocuklardır. Popülerlik pek çok olumlu tutum, prososyal davranışlar, sosyal yeterliliğin yüksek olması, akademik başarı ile ilişkilidir (Adems, 1983; Coie, Dodge & Kupersmidt, 1990, Erwin, 1994; akt. Lafontance, 1999). *Reddedilen* statüdekiler, arkadaşları tarafından az hoşlanılan ve pek çoğu tarafından hoşlanılmayan çocuklardır ve pek çok olumsuz davranış ve geleceğe ilişkin sorunlarla ilişkilidir. *Tartışmalı (ihtilaflı)* statüdekiler, bazıları tarafından hoşlanılan, bazıları tarafından hoşlanılmayan; ihmal edilen statüdekiler, çok az kişi tarafından hoşlanılan ve çok az kişi tarafından hoşlanılmayan çocuklardır (Lafontance, 1999). *Ortalama* statüde yer alan çocuklar ise bazı arkadaşları tarafından hoşlanılırken, bazı arkadaşları tarafından hoşlanılmayan çocuklardır.

Sosyometrik statüler ile ilgili alan yazın incelendiğinde; popüler statüde olan çocukların, daha az problem davranış sergilediği (Coie & Dodge, 1988; Stuart, Gresham & Elliott, 1991; akt. Jackson & Brocken, 1998), daha iyi sosyal becerilere sahip olduğu, daha çok liderlik özelliği taşıdığı (Kenedy; 1990; akt. Jackson & Brocken, 1998) görülmektedir. Reddedilen statüde yer alan çocukların ise, daha agresif davranışlar sergilediği, daha az yumuşak başlı olduğu (Parkhurst & Asher, 1992; akt. Wentzel, 2003) görülmektedir. İçer kapanık olma, daha az dikkat çekme (Ollendick, 1992; akt. Jackson & Brocken, 1998), uysal olma (Parkhurst & Asher, 1992; akt. Wentzel, 2003) davranışları ihmal edilen statüdeki çocuklarda görülürken, ihtilaflı statüde yer alan çocukların da daha agresif ve yıkıcı davranışlar sergilemekle birlikte olumlu arkadaş ilişkilerine de sahip oldukları, antisosyal davranışların yanında üst düzeyde liderlik becerileri gösterdikleri (Jackson & Brocken, 1998) görülmektedir. Ortalama statüdeki öğrencilere göre; reddedilen çocuklar, daha az yumuşak başlı ve daha agresif, popüler çocuklar, daha prososyal, ihmal edilen çocuklar, motivasyonu yüksek ve uysal, ihtilaflı- tartışmalı çocuklar, daha agresif çocuklardır (Parkhurst & Asher, 1992; Wentzel, 2003).

Çocuğun akranları tarafından kabul edilme düzeyi onun akran grubu içerisindeki sosyal statüsünü göstermektedir. Sosyometrik Statüler ile ilgili bir diğer

sınıflandırma da *kabul görenler* ve *kabul görmeyenler* olarak yapılmaktadır. Sosyal kabul, kabul görme (populartite) ve kabul görmeme (reddedilme) olmak üzere iki boyutu içerir. Öğrencilerin toplam pozitif puanlarından, toplam negatif puanları çıkartılmakta, bu işlem sonrası puanı sıfırdan büyük olan çocuklar, arkadaşları tarafından kabul gören, puanı sıfırdan küçük olan çocuklar ise arkadaşları tarafından *kabul görmeyen* statüde yer almaktadır. Bu araştırmada öğrencilerin sosyometrik statüleri *kabul gören* ve *kabul görmeyen* statü olarak belirlenmiştir.

Üstün zekalı çocukların çevresine kolay uyum sağladığı, daha popüler oldukları ve ortalama çocuklardan daha mutlu oldukları şeklinde yanlış bir inanış vardır. Ancak üstün zekalı öğrencilerin yaşlılarıyla aynı ilgileri paylaşmamaları bu çocukların içedönüklüğü ve bir takım şeyleri yapmadaki tuhaflikları ile birleştiğinde bu çocuklar, sınıf arkadaşları tarafından acayip, tuhaf olarak yaftalanabilmektedir. Bu durumda üstün zekalı çocukların arkadaş edinmesini güçleştirebilmektedir. Dolayısıyla üstün zekalı çocuklar dışlanmışlık ve yalnızlık riskiyle karşı karşıyadırlar. Aynı zamanda onlar bir taraftan kibirli ve küstah olarak algılandıkları için düşük benlik saygısı yaşamakta bunun sonucunda ise başarılarının düşmesi riskiyle karşı karşıya kalabilmektedirler (Hökelekli & Gündüz, 2004).

Bilişel gelişim açısından yaşlılarından belirgin farklılık gösteren üstün zekalı çocuklar özellikle çocukluk ve ilk ergenlik yıllarında sosyal uyumda güçlükler yaşayabilmektedir. Üstün zekalı ergenler, duygusal yoğunlukları ve hayat boyu devam eden dinî, ahlâkî ve varoluşsal ilgileri nedeniyle çevrelerindeki kişiler tarafından sıkıcı, anlaşılmaz, tuhaf olarak algılanmalarının doğurduğu uyumsuzluklar yaşayabilmektedirler. Üstün zekalı çocuklardaki gelişimsel aykırılık, özellikle ahlâkî duyarlılık alanında, özel bazı sorunların dikkate alınmasını gerektirir. Hem uygun kişiler arası etkileşimin sağlanması hem de iyi içsel ilişkilerin geliştirilebilmesi için bu hususun her zaman göz önünde bulundurulması gerekir. (Lovecky, 1997; akt. Hökelekli & Gündüz, 2004). Bu uyumsuzluklar beraberinde üstün zekalı ergenlerin yaşam doyumlarının azalmasına neden olabilir. Yaşam doyumunun azalması da bazı psiko-sosyal sorunları beraberinde getirebilmektedir. Bu nedenle de üstün zekalı

ergenlerin yaşam doyumlarının değerlendirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Başkalarının yaşantılarını ve duygularını anlama ve hissetme potansiyeli olarak tanımlanan empatik eğilim (Kaya & Siyez, 2010), kişilerarası ilişkiler açısından son derece önemlidir. Ancak alan yazın incelendiğinde üstün zekalı ergenlerin empatik eğilimlerinin son derece gelişmiş olduğu ileri sürülmekle birlikte bu ergenlerin empatik eğilimlerini değerlendiren çalışma sayısının oldukça az olduğu görülmektedir. Bu araştırma ile üstün zekalı ergenlerin sosyometrik statülerine göre empatik eğilimleri değerlendirilerek alan yazına bir katkı sağlanacağına inanılmaktadır.

Çocukların sağlıklı bir ruhsal gelişime sahip olmaları, sağlıklı bir ruhsal gelişim için de ailesi ile ve kurduğu ilişkiler son derece önemlidir. Kendi içinde sorunlar yaşayan ailelerde yetişen çocuklar diğer kişiler tarafından ‘sorunlu çocuk’ olarak nitelendirilmektedir. Benzer şekilde kendi içinde sağlıklı bir iletişim ve etkileşime sahip ailelerde yetişmiş çocukların da diğer kişilerle sağlıklı ilişkiler kurabildiklerini görmekteyiz. Üstün zekalı çocuğun potansiyelini en üst düzeyde kullanabilmesi, yaşamdan doyum sağlayan mutlu ve dengeli birey olarak yetişmesi için aile içi ilişkiler çok önemlidir. Özellikle de yaşlılarından farklı özellikleri olan üstün zekalı çocuklara sahip anne babaların çocuklarının eğitimi ve olası sorunları önlemek için daha fazla bilince gereksinim duydukları gözlenmektedir. Bu araştırma ile üstün zekalı çocukların aile yaşantıları değerlendirilerek, özellikle üstün zekalı çocuklara eğitim veren kurumlarda, üstün zekalı çocukların gelişimi konusunda aile yaşantıları konusunda farkındalık kazandırılması ve ailelere yönelik çalışmaların planlanmasında fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Üstün zekalı ergenlerin uyum düzeyleri üzerinde aile yaşantılarının etkilerinin araştırılması bu ergenlerin ebeveynlerine yönelik rehberlik hizmetlerinin önemini düşündürecektir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Sağlıklı ruhsal gelişim çocukluktan itibaren üzerinde durulması gereken bir konudur. Ruh sağlığı kişinin kendisiyle ve çevresiyle sürekli bir denge ve uyum içinde olması durumudur (Yörükoğlu, 2004). Ruh sağlığının en önemli göstergesi kişinin çevresiyle iyi ilişkiler kurabilmesi sürdürülebilmesi ve sevip sevelebilmesidir (Yörükoğlu, 2000) ki yine bir diğer önemli yönü olan sosyalleşme veya toplumsallaşma diye adlandırılan olgu, bebeğin başka insanlara tepki vermesi ile başlar ve ömür boyu devam eder. Çocuğun ruh sağlığı için akran ilişkileri oldukça önemlidir. Akran ilişkileri çocuğun davranış, kişilik ve uyumunu etkileyerek sosyo-duygusal gelişim ve uyumuna önemli ölçüde kaynaklık eder (Bierman, 2004; John ve Gross, 2004; Baumrind, 2005; akt. Aslan, 2008).

Ergenlik döneminde popüler çocuklar kişiler arası düzeyde sosyal becerilerini etkili bir şekilde kullanabilirler (Hartup, 1995; akt. Bruyn& Boom, 2005), yakın arkadaş ilişkilerini devam ettirebilirler (La Freniere & Charles Worth, 1987; akt. Bruyn & Boom, 2005). Reddedilen çocuklar ise arkadaşlarına karşı daha agresif, intikamcı özelliklere sahiptir (Hartup, 1995; Hopmeyer, Gorman, Kim & Schimmelbusch, 2001; akt. Bruyn & Boom, 2005).

Çocukluk döneminde reddedilme, sadece bu dönemde çocuğun uyum problemleri yaşamasına neden olmamakta aynı zamanda ergenlik ve yetişkinlik yıllarında da uyum problemleri yaşamasına neden olabilmektedir (Kupersmidt, Coie & Dodge, 1990; Perker & Asher, 1987; akt. Wentzel, 2003).

Örneğin; Bagwell, Newcomb ve Bukowski (1998), beşinci sınıftan itibaren 12 yıllık bir süreçte izlemeye aldıkları 60 kişi üzerinde yaptıkları çalışmalarında, ergenlik öncesi akran reddinin ve yetersiz arkadaş ilişkilerinin uyumun gelişimde olumsuz belirgin etkilerinin olduğu bulgusunu ortaya çıkarmışlardır (akt. Aslan, 2008). Düşük düzeyde akran reddi yaşayan ve doyum verici arkadaşlık ilişkilerine sahip ergenlik öncesindeki çocukların ergenlik dönemi ve sonrasında yüksek düzeyde benlik değeri algıladıkları belirtilmiştir. Öte yandan, akran reddi ve arkadaş

yokluğu, ergenlik ve sonrasında görülen psikopatolojik belirtilerin ortaya çıkmasıyla yüksek düzeyde ilişkili bulunmuştur. Reddedilen sosyometrik statüdeki öğrencilerin diğer statüdeki öğrencilerle karşılaştırıldığında, daha yüksek risk altında oldukları ve olumsuz gelişimsel sonuçlara yol açabilecek yaşantılara sahip oldukları ifade edilmektedir (Aslan, 2008). Reddedilenler kadar yüksek düzeyde risk altında olmadıkları düşünülen ihmal edilmiş grubun da ciddi gelişimsel sorunlar yaşadığı belirtilmektedir (Dodge, 1983;akt. Aslan, 2008).

Üstün zekâlı çocuklar genelde ikili bir değer sistemiyle karşı karşıyadırlar. Bu çocuklardan bir taraftan kendi düzeylerinin altındaki çocuklarla toplumsal yönden uyum içinde olmaları, diğer taraftan da yetenek ve zihinsel açıdan kendilerinden beklenenleri gerçekleştirmeleri istenmektedir. Bu nedenle bu çocukların kendi düzeylerinde olan bir arkadaş grubuyla birlikte olamamaları, yaşlılarından farklı ilgi ve düşüncelere sahip olmaları, kendilerinin yalnızlık duygusuna kapılmalarına neden olabilmektedir. Ayrıca bu çocukların normal akranlarından soyutlanmaları da çeşitli sosyal uyum problemleri yaşamalarının yanı sıra liderlik gibi bazı özelliklerini geliştirebilmelerine engel teşkil edebilmektedir. Bu araştırmanın sonunda elde edilecek verilerin üstün zekâlı çocukların sosyal ilişkileri üzerine farkındalık yaratacağı ve üstün zekâlı çocuklara yönelik düzenlenecek olan psikolojik danışma ve rehberlik programlarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Üstün zekâlı ergenler, genellikle kendilerini yaşlılarıyla aynı seviyede görmezler. Bir kısmı tecrit edilmişlik veya bir köşeye itilmişlik hissine kapılırlar. İçine kapanıklıkları sebebiyle arkadaş sayıları birkaçı geçmeyebilir. Diğer yandan üstün zekâlı ergenlerin bazıları, yaşlılarıyla birlikte olabilmek için yeteri kadar başarılı olmak istemeyebilir. Her bireyde olduğu gibi üstün zekâlı ergenlerde yaşadıkları grup içerisinde kabul görmezlerse ve grup dışında bırakılırlarsa suçla meyilli hale gelebilirler. Bu nedenle de grup içerisinde kabul gören ve kabul görmeyen üstün zekâlı ergenlerin kabul görüp görmemelerinde hangi faktörlerin etkili olduğunu belirlenmesinin bu ergenlere sunulacak psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri açısından son derece önemli bir yere sahip olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada üstün zekâlı ergenlerin, empatik eğilimleri, yaşam

doyumları ve aile yaşantılarının sosyometrik statülerine göre farklılaşp farklılaşmadığı değerlendirilmiştir. Bu araştırmadan elde edilecek bulguların, üstün zekalı ergenlere sunulacak önleyici psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin planlanmasına katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

Genel olarak üstün zekalı ergenlerle yapılan çalışmaların sayısının da oldukça az olması nedeniyle bu araştırmanın üstün zekalı ile ilgili alan yazına katkı sağlayacağı ve bundan sonraki yapılacak araştırmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Rehberlik hizmetlerinin temel amaçlarından iki tanesi 'kişilerin gizil güçlerinin geliştirilmesi ve çevrelerine uyumlarının sağlanması' dır (Kuzgun, 1988, akt. Dökmen, 1995). Bu araştırmanın amacı, üstün zekalı öğrencilerin iki farklı akademik ortamdaki sosyometrik statülerinin farklılaşp farklılaşmadığını, sosyometrik statülerine göre empatik eğilimleri, yaşam doyumları ve aile yaşantılarını incelemektir.

Üstün zekalı çocukların sosyometrik statüleri hem üstün zekalı olan akran grubu içerisinde hem de normal zekaya sahip olan akran grubu içerisinde değerlendirilecektir.

Bu çalışmadan elde edilecek sonuçların üstün zekalı çocukların sağlıklı bir ruhsal gelişime sahip olmaları, çevreleriyle uyumlarının sağlanması için gerekli tedbirlerin alınması konusunda yapılacak çalışmalara ışık tutması beklenmektedir.

Problem Cümlesi

Üstün zekalı 6-8. sınıf öğrencilerinin sosyometrik statüleri buldukları iki farklı akademik ortamda tutarlılık göstermekte midir ve öğrencilerin empatik eğilimleri, yaşam doyumları ve aile yaşantıları sosyometrik statülerine göre farklılaşmakta mıdır?

Alt Problemler

1. Üstün zekalı öğrencilerin Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM) ve ilköğretim okulu olmak üzere buldukları iki eğitim ortamındaki sosyometrik statüleri (kabul görme ve kabul görmeme) sevilme kriterine göre tutarlılık göstermekte midir?
2. Üstün zekalı öğrencilerin bilsem ve ilköğretim okulu olmak üzere buldukları iki eğitim ortamındaki sosyometrik statüleri (kabul görme ve kabul görmeme) yakınlık kriterine göre uyumluluk göstermekte midir?
3. Üstün zekalı öğrencilerin empatik eğilimleri BİLSEM' deki sevilme ve yakınlık kriterine göre belirlenen sosyometrik statülerine (kabul görme ve kabul görmeme) göre farklılık göstermekte midir?
4. Üstün zekalı öğrencilerin empatik eğilimleri ilköğretim okulundaki sevilme ve yakınlık kriterine göre belirlenen sosyometrik statülerine (kabul görme ve kabul görmeme) göre farklılık göstermekte midir?
5. Üstün zekalı öğrencilerin yaşam doyumları BİLSEM' deki sevilme ve yakınlık kriterine göre belirlenen sosyometrik statülerine (kabul görme ve kabul görmeme) göre farklılık göstermekte midir?
6. Üstün zekalı öğrencilerin yaşam doyumları ilköğretim okulundaki sevilme ve yakınlık kriterine göre belirlenen sosyometrik statülerine (kabul görme ve kabul görmeme) göre farklılık göstermekte midir?
7. Üstün zekalı öğrencilerin aile yaşantıları BİLSEM' deki sevilme ve yakınlık kriterine göre belirlenen sosyometrik statülerine (kabul görme ve kabul görmeme) göre farklılık göstermekte midir?
8. Üstün zekalı öğrencilerin aile yaşantıları ilköğretim okulundaki sevilme ve yakınlık kriterine göre belirlenen sosyometrik statülerine (kabul görme ve kabul görmeme) göre farklılık göstermekte midir?

Sayıtlılar

1. Katılımcıların veri toplama araçlarına samimi cevaplar verdiği kabul edilmiştir.
2. Bu araştırma kapsamında kullanılan, test ve ölçeklerin yordayıcı ve yordanan değişkenleri ölçtüğü, diğer kontrol edilemeyen değişkenlerin ölçme sonucunu etkilemeyeceği varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

1. Araştırma örneklemini oluşturan 2010- 2011 öğretim yılında Uşak Bilim ve Sanat Merkezine devam eden 6-8. sınıflarda öğrenim gören öğrencilerle sınırlıdır.
2. Değişkenler, ölçme araçlarının ölçtükleri özelliklerle sınırlıdır.

Tanımlar

Sosyometrik Statü: Bir bireye ilişkin grup içindeki seçme ve reddetme örüntüsü/ dağılımıdır (Dökmen, 1995).

Empati: Bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecidir (Dökmen, 2004).

Yaşam Doymu: Bireyin kendi belirlediği kriterlere uygun bir biçimde bireyin tüm yaşamını pozitif değerlendirmesidir (Çeçen, 2008).

Üstün Zeka : geçerli ve güvenilir zeka testlerinde sürekli olarak 130 ve daha yukarı zeka bölümü (ZB) sağlayan; kendi yaşlılarından rastgele seçilmiş bir kümenin %98' inden üstün olanlara verilen addır (Özsoy, 1984; akt. Çakın, 2005).

Aile Ortamı: Aile ortamı, ilişkisel ve örgütsel özellikleri açısından aile yapısındaki kişiler arası atmosfer olarak tanımlanır (Usluer, 1989; akt. Aslan, 2008).

Kısaltmalar

AOÖ : Aile Ortamı Ölçeği

BİLSEM : Bilim ve Sanat Merkezi

Z.B : Zeka Bölümü

ÇBÖYDÖ-K : Çok Boyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği-Kısa Formu

KA-Si E.E.Ö : KA-Si Empatik Eğilim Ölçeği- Ergen Formu

BÖLÜM II

İlgili Yayın ve Araştırmalar

Bu bölümde literatür desteğiyle, üstün zekalı çocuklar, sosyometrik statüler, empatik eğilim, yaşam doyumu ve aile yaşantıları hakkında bilgiler, araştırmalar yer almaktadır.

Üstün Zekalı Çocuklar

Zeka kavramı insanların uzun yıllar boyunca açıklamak için çeşitli yöntemler denediği bir kavramdır. Zeka nedir? Nasıl tanımlanır? Bugün dahi kesin veriler mevcut değildir. Zekâ kimi zaman bir testten alınan puan, kimi zaman çevreye uyum sağlama, kimi zaman da problem çözme olarak düşünülmüştür.

Zeka tanımı işlemsel ve kuramsal olmak üzere iki temel yaklaşım içinde yapılmaya çalışılmıştır. İşlemsel yaklaşımda zeka ile ilişkili olduğu varsayılan özellik ya da davranışlar belirtilerek zeka dolaylı olarak açıklanmaya çalışılmıştır. ‘Zeka öğrenme yeteneğidir’ ya da ‘zeka problem çözme becerisidir’ şeklindeki tanımlar bu kategoriye girmektedir (Ataman, 1998).

Kuramsal yaklaşımda ise zeka temelde gelişimsel ve psikometrik yaklaşım olmak üzere çeşitli kuramlarla açıklanmaya çalışılmıştır. Örneğin Piaget’in bilişsel kuramına göre zeka ‘bireyin çevreye uyumudur.’ Psikometrik kuramda ise zekadaki bireysel farklılıkların zeka testleriyle ölçülebileceği düşünülür.

Zekayla ilgili en kapsamlı çalışmayı Çoklu Zeka Kuramı ile Gardner ortaya koymuştur. Gardner zekayı ‘ bir ya da birden fazla kültür için değerli olan bir ürünü

ortaya koyma ya da problem çözme yeteneği' olarak tanımlamıştır (Ataman, 1998). Gardner'ın çoklu zeka kuramında birey, sözel- dil zekası, mantıksal- matematiksel zeka, müziksel zeka, uzamsal zeka, bedensel-kinestetik zeka, kişilerarası zeka, içsel zeka olmak üzere 7 farklı tür zekaya sahiptir. Ancak bu zeka türlerinden bazıları bazı bireyde daha çok gelişmişken bazı bireylerde ortalama düzeydedir.

Tüm bu farklı bakış açılarına rağmen araştırmacıların ortaya koyduğu ortak fikir zekanın biyolojik temellerinin olmasının yanında geliştirilebilir bir potansiyele sahip olmasıdır (Ataman, 1998). Yani zeka kalıtım ve çevrenin etkisiyle biçimlenmektedir.

Zeka tanımı üzerinde ortak bir karar varılamadığı gibi üstün zekalı çocukların tanılanması boyutunda da ortak bir karar varılamamaktadır. Üstün zekâlılıkla ilgili birçok tanımlama yapılmasına karşın günümüzde en çok kabul gören; zihinsel yeteneklerinin ya da zekâlarının birçoğunda akranlarına göre üst performans gösteren ya da gizil güce sahip olan, yaratıcılık yanı güçlü olan ve bir işe başladığında asla vazgeçmeyene üstün zekâlı denilmektedir ve bu çocuklar kendi akran gruplarından rastgele seçilmiş bir kümenin %98' inden üstün olan çocuklardır (Ataman, 2005).

Gelişim dönemleri incelendiğinde her birey yaşamının belirli dönemlerinde belirli özellikleri göstermektedir. Örneğin normal gelişime sahip bir birey 8-12 aylıkken nesnelerin sürekliliği anlayışını geliştirmeye başlar (Yavuzer, 2002), yine aynı şekilde kızlar 12-15 yaş arasında ergenlik dönemine girerler. Ancak tüm bu gelişimler esnasında bireyler arasında bir takım farklılıklar görülmektedir bazı öğrenciler daha hızlı öğrenmekte, bazıları yaşıtlarına göre daha önce konuşmaya başlayabilmektedir tüm bunlar ise bize her yaş grubunun belirli dönemlerde ortak belirli davranışları geliştirirken bireysel farklılıkların da yaşandığını göstermektedir.

Her birey farklıdır, farklı özellikleri, yetenekleri ve becerileri vardır. Bireyleri birbirinden ayıran bu özelliklerdir. Ancak üstün zekalı çocukların birçoğunda görülen bazı ortak özellikler bulunmaktadır. Üstün zekalı çocuklar yürüme konuşma ve diğer motor becerilerin öğrenilmesinde akranlarından daha öndedirler, soru ve

sorunlara çok sayıda çözüm ya da düşünce üretirler, alışılmışın dışında özgün fikirleri ve tepkileri vardır, görüşlerini sakınmadan söyler ve sonuna kadar savunurlar, gelişmiş bir mizah anlayışları vardır, espritüeldirler, estetik özellikleri hemen farkederek, çeşitli konularda derinlemesine bilgiye sahiptirler, kolay öğrenirler, hafızaları kuvvetlidir, iyi bir gözlemcidirler, sözcük dağarcığı çok gelişmiştir, yaşının üstündeki sözcüklerin anlamlarını bilirler ve yerinde kullanırlar, sorumluluklarını bilirler, liderlik özellikleri gelişmiştir, sınıf arkadaşlarıncaya sevilirler, yetişkinlerin ilgilendiğı din, politika, dünya sorunları gibi konularla ilgilenirler (Ataman, 1998).

Üstün zekalı çocuklar geleceğın sanatçıları, liderleri ve bilim insanları olacaktırlar. Bu nedenle üstün zekalı bireylerin eğitimi son derece önemlidir. Dolayısıyla da üstün zekalı çocukların sahip oldukları özellikler doğrultusunda bütünsel olarak gelişimlerini sürdürebilmeleri için küçük yaşlardan başlayarak kendi düzeylerine uygun öğrenme deneyimlerinden yararlanmaları gerekmektedir (Karakuş, 2010).

Üstün zekalı çocukların eğitiminin tarihçesi incelendiğı 1957 yılı önemli bir tarihtir. 1957 yılında Sovyetler Birliğı'nin uzaya ilk uzay aracı Sputnik'i fırlatması, batıda üstün zekalıların eğitimi konusunda büyük gelişmelerin temelini atmıştır. Batı ülkeleri uzay yarışmasında Sovyetler Birliğinin başarısını araştırmış ve Sovyetler Birliğı'nde üstün zekalı bireylerin eğitimlerine ne kadar çok önem verildiğini görmüştür. Ve bu tarihten sonra üstün zekalıların eğitimi konusunda, kuramsal çalışmalar, eğitim programı geliştirme, tanılama boyutlarında hızla çalışmalara başlanmıştır (Ataman, 1998).

Üstün zekalı öğrencilerin eğitimi konusunda dünyadaki bu gelişmeler devam ederken, Türkiye' de de 1964 yılında Ankara Fen Lisesi üstün zekalı çocukları, bilim adamı ve araştırmacı olarak yetiştirmek üzere kurulmuştur.

Bu arada, devletin himayesinde üstün yetenekli, üstün zekalı çocukların yetiştirilmesi için 1948 yılında İdil Biret, Suna Kan Yasası çıkarılmıştır. 1957

yılında, söz konusu yasanın kapsamı genişletilerek 6660 Sayılı Müzik ve Plastik Sanatlarda Olağanüstü Yetenek Gösteren Çocuklar Hakkında Kanun yürürlüğe konmuştur. Bu kanun kapsamında devlet himayesinde çeşitli dallarda dünya çapında ünlü olan sanatçılar yetiştirilmiştir.

Ancak 1957'den önceki dönemlere baktığımızda da tarihsel açıdan Osmanlı İmparatorluğu döneminde uygulanan Enderun okul sisteminin üstün zekalıların eğitimi konusunda dünyadaki ilk örneklerden olduğunu görülmektedir. Bu sistemde Osmanlı Devleti içerisinde, devşirme yoluyla seçilen çocuklar yeteneklerine göre on-onbeş yıllık eğitim sonucunda devletin üst düzey yönetici, asker ve sanatçıları olarak yetiştirildiği görülmektedir (Ataman, 1998). 1964 yılında açılan Ankara Fen lisesi ve daha sonra açılan fen liseleri zaman içinde amacından uzaklaşmış, bilim adamı ve araştırmacı yetiştirme özelliklerini kaybetmiştir.

Bunun dışında üstün zekâlıların eğitimi konusunda ilki 1997 yılında açılan ve şu anda devam etmekte olan diğer bir uygulama Bilim ve Sanat Merkezleridir. Türkiye' de toplam 61 ilde Bilim sanat merkezi bulunmaktadır.

Bilim ve Sanat Merkezleri 130 ve üstünde IQ ya sahip olan okul öncesi, ilköğretim ve orta öğretim kurumlarına devam eden üstün zekalı çocukların örgün eğitim kurumlarının yanı sıra, yetenek alanlarına uygun destek eğitim almak amacıyla Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak açılan devlet kurumlarıdır

Bilim ve Sanat Merkezlerine öğrenci seçimi üç aşamadan oluşmaktadır.

1. Aşamada öğrencilerin örgün eğitime devam ettikleri sınıf öğretmenleri tarafından gözlem formu doldurulmaktadır ve öğrenci sınıf rehber öğretmeni tarafından Bilim ve Sanat Merkezine aday gösterilmektedir.

2. Aşamada grup testleri yapılmaktadır. Grup testlerinden almış oldukları puanlar doğrultusunda sıralama yapılmakta ve Bilim Sanat Merkezinin belirlemiş olduğu kontenjanın 3 katı kadar öğrenci en çok puan alandan başlanılarak bireysel zeka testine alınmaktadır.

3. Aşamada öğrenciler Wisc-R zeka testine alınmakta ve bu testten genel zeka bölümünden 130 ve üzerinde puan alan tüm öğrenciler Bilim ve Sanat Merkezine kayıt hakkı kazanmaktadır.

Bilim ve sanat merkezinde verilen eğitimler Uyum Dönemi, Destek Eğitimi Dönemi, Bireysel Yetenekleri Farkettirici Dönem, Özel Yetenekleri Geliştirici Dönem ve Proje Dönemi olmak üzere beş basamaktan oluşmaktadır. Bu basamaklar aşağıda kısaca açıklanmaktadır.

Uyum döneminde öğrencilerin kurum kültürünü kazanmaları, birbirleriyle ve öğretmenlerle kaynaşmaları hedeflenmekte ve bu doğrultuda etkinlikler hazırlanmaktadır.

Destek eğitimi döneminde öğrenciler uyum dönemi sonunda ortaya çıkan performanslarına göre gruplara ayrılır. Bu dönemde öğrencilere kazandırılması gereken grupla çalışma teknikleri, problem çözme beceriler, bilimsel araştırma yöntemleri, iletişim becerileri, öğrenme yöntemleri fen bilimleri, matematik, dil sanatları, sosyal bilimler, resim ve müzik alanları ile ilişkilendirilerek etkinlikler düzenlenir. Öğrencilerin tümü yabancı dil ve bilgisayar programlarına devam eder. Destek eğitimi sürecinde öğrenci ile ilgili yapılan tüm gözlemler, alınan geri bildirimler değerlendirilerek öğrencilerin ilgi ve yetenek alanları belirlenir.

Bireysel yetenekleri fark ettirici dönemde öğrencilerin bilişsel, duyuşsal, sosyal, psiko-motor özellikleri dikkate alınarak, uyum ve destek döneminde yalpan gözlemler ve alınan geri bildirimler doğrultusunda gruplar oluşturulur. Öğrencilerin sahip oldukları bireysel yetenekleri fark ettirebilmek amacıyla yaratıcılıklarını öne çıkaran, bireysel farklılıklarıyla ilgili alanlara yönelik programlar uygulanır. Bireysel yetenekleri fark ettirici dönem sonunda öğrenciler hakkında yapılan gözlemler ve alınan geri bildirimler öğretmenler kurulunda değerlendirilir ve öğrencinin ilgi-yetenek alanı belirlenir.

Özel yetenekleri geliştirici dönemde öğrenci merkezli eğitim anlayışına uygun olarak disiplinler arası modüler yapıda oluşturulur. Öğrenciler disiplinler ve disiplinler arası ilişkiler dikkate alınarak herhangi bir disiplinde derinlemesine veya ileri düzeyde bilgi, beceri ve davranış kazanmaları hedeflenir. Öğrencilerin bireysel ilgi ve yeteneklerinin farkında olmalarını, kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlayacak eğitim bu dönemde verilir.

Proje üretimi ve hazırlama döneminde merkezdeki tüm etkinliklerin temelinde proje üretme ve geliştirme çalışmaları esas alınır. Proje üretme konusunda lider/ danışman öğretmenler aracılığıyla ön öğrenmeler sağlanır. Öğrenciler lider/danışman öğretmen rehberliğinde proje konuları belirler. Çocuklar ilgi ve yetenekleri doğrultusunda tercihlerine göre 3-5 kişilik gruplar halinde ya da bireysel olarak proje üretme çalışmaları yapılıır. Öğrencilerin lider/danışman öğretmen rehberliğinde planlama, uygulama ve değerlendirme aşamalarını yaparak, yaşayarak, öğrenen, üreten, problem çözen, yaratıcı düşünebilen, çevresiyle iletişim kurabilen, bilimsel araştırma ve buluş yapabilen bireyler olarak yetiştirilmeleri hedeflenmektedir.

Bilim ve Sanat Merkezleri' nin dışında Gebze Türk Eğitim Vakfı İnanç Türkes Özel Lisesi üstün zekalı çocuklara yönelik eğitim vermektedir.

Son zamanlarda üstün zekalı çocukların eğitimlerine yönelik olarak İstanbul başta olmak üzere çeşitli illerimizde dernekler ve özel özel eğitim kurumları kurulmaktadır.

Bu araştırmanın bağımlı değişkenleri empatik eğilim, yaşam doyumu ve aile yaşantılarıdır. Bu nedenle aşağıda üstün zekalı çocukların empatik eğilimleri, yaşam doyumları ve aile yaşantıları ile ilgili kuramsal açıklamalara ve araştırma bulguları sunulmaktadır.

Üstün Zekalı Çocuklar ve Empatik Eğilim

Tüm canlıların varlıklarını sürdürebilmeleri için temel gereksinimlerinden biri de diğerleriyle iletişim kurmaktır. Sosyal bir varlık olan insan için iletişim, iletişimin kalitesi, iletişim sonrası almış olduğu geri bildirim, kişinin kendine ilişkin algılarını etkilemektedir. İletişimin kalitesini artıran en önemli öğelerden birisi de empati becerisidir çünkü insan iletişim kurduğu kişiler tarafından anlaşılma ister. Empati de İnsan ilişkilerinde bireyin karşısındakini anlama potansiyeli olarak tanımlanabilir (Kaya & Siyez, 2010).

Empati günümüzde bir insanın kendisini karşısındaki insanın yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması (Dökmen, 2004) şeklinde tanımlanmakla birlikte zaman içinde birçok farklı tanımları yapılmıştır. Kohut (1971) empatiyi, başka bir insanın iç dünyasına girerek, onun duygu ve düşüncelerini anlama yeteneği olarak tanımlarken (akt. İşcan, 1995), Adler (1973)'e göre empati baskasının gözleri ile görmek, baskasının kulağı ile duymak, baskasının kalbi ile hissetmektir (akt. Öz, 1998). Rogers 70'li yıllarda empatiyi ' bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi süreci' olarak tanımlamıştır (Rogers,1970; akt. Dökmen, 2004).

Çok boyutlu bir kavram olan empati, empatik beceri ve empatik eğilim olmak üzere iki boyutta ele alınabilir. *Empatik beceri* daha çok diğer kişinin duygusunun anlaşıldığının ve hissedildiğinin karşısındaki kişiye aktarılması, hissettirilmesi ile ilgilidir. *Empatik eğilim*, bireyin başkalarının yaşantılarını ve duygularını anlama ve hissetme potansiyelidir. Empatik eğilim, bilişsel empati ve duygusal empati olmak üzere iki boyutta ele alınabilir. Empatinin bilişsel boyutu diğer kişinin duygusunun anlaşılmasına işaret ederken, duygusal boyutu da diğer kişinin yaşadığı duyguyu hissedebilme ve diğerinin duygusal durumuna en uygun tepkiyi verebilme anlamına gelmektedir (Kaya & Siyez, 2010).

Empati düzeyleri incelendiğinde, üstün zekalı bireylerin aşırı duyarlı olduğu görülmektedir. Bu durum üstün zekalı ergenlerin etrafındaki problemlerin net ve kesin olarak farkında olmalarına ve bu problemlere daha duyarlı olmalarına neden olmaktadır. Örneğin üstün zekalı bir ergen dünyanın öbür ucunda meydana gelen bir felakette zarar gören insanlar için günlerce üzülebilir.

Üstün zekâlı ve yetenekli çocukların genellikle başkalarının bakış açılarını net olarak anlayabildiği belirtilmektedir. Bu empatik eğilim sadece başkalarının ne hissettiğini anlamasını değil aynı zamanda başkalarının hissettiğini de hissedebilmesini sağlar (Lovecky, 1993; akt. Oğurlu & Yaman, 2010).

Porter (1999)' a göre birçok üstün zekâlı ve yetenekli çocuk daha az benmerkezci ve yaşlılarına göre başkalarının duygu ve ihtiyaçlarına karşı daha duyarlıdır (akt. Oğurlu & Yaman, 2010). Ayrıca üstün zekâlı ve yetenekliler diğer kişilerin içsel (duygusal) durumunu anlayabilir ve bu duruma başka birisinin davranışının sebep olduğunu çıkarabilirler (LeVine & Tucker, 1986; akt. Oğurlu & Yaman, 2010).

Lovecky (1993), aynı zamanda bazı üstün zekâlı ve yetenekli çocukların insanları çok hızlı bir şekilde algılayıp değerlendirebildiklerini belirtmektedir. Bu özellik olumlu yönde geliştirilmediğinde üstün zekâlı ve yetenekli çocuklar bu özelliklerini bencillik veya yıkıcı amaçlar için kullanabilir (Tannenbaum, 2000; akt. Oğurlu & Yaman, 2010).

Silverman (1993) üstün zekalı çocukların önemli özelliklerinden birinin, ileri düzeyde ahlaki hassasiyet göstermeleri olduğunu vurgulamış ve onların dünya sorunlarını ve başkalarının duygularını fark ettiklerini söylemiştir (akt. Özbaş, 2010).

Üstün Zekalı Çocuklar ve Yaşam Doyumu

Doyum, beklentilerin, isteklerin, dilek ve gereksinimlerin karşılanmasıdır. İlk kez 1961 yılında Neugarten, tarafından ortaya atılan “yaşam doyumu” ise bir insanın beklentileriyle elinde olanları karşılaştırması sonucu elde edilen durum ya da sonuçtur (Vara, 1999). Yaşam doyumu kişinin beklentilerinin, gerçek durumla kıyaslanmasıyla ortaya çıkan sonucu göstermektedir.

Yaşam doyumu genellikle öznel iyilik hali olarak kabul edilmektedir. Öznel iyilik halinin diğer bileşenleri pozitif ve negatif etkidir (Huebner & Dew, 1996; akt. Siyez & Kaya, 2008) Yaşam doyumu öznel iyilik halinin diğer iki bölümünden daha duranıdır (Diener & Larsen, 1984; Suldo et al., 2006; akt. Siyez & Kaya, 2008). Pozitif etki hoş duyguları ve ruh halini anlatırken, negatif etki rahatsız edici ve nahoş bir duyguyu tanımlamaktadır (Suldo & Huebner, 2004; akt. Siyez&Kaya, 2008). Yaşam doyumu, kişilerin tüm yaşamlarının ya da aile, arkadaşlar ve toplum gibi spesifik yaşam alanlarının kalitesinin bilişsel değerlendirilmesi olarak tanımlanır (Pavot, Diener, Colvin, & Sandvik, 1991; akt. Siyez & Kaya, 2008).

İnsanların genel iyilik haline katkıda bulunan pek çok unsur vardır (Polland & Roesenberg, 2003; akt. Boazman, 2006). Zeka fiziksel yapı ve kişilik doğal yetenekler olarak görülür ve kişinin doğal bileşenleridir (Gagne, 2004; akt. Boazman, 2006). Ancak performans gelişimi ya da üstün zekalı olma durumunda yetenek gelişimi normal süreç içinde çevreden de etkilenmektedir. Eğer bireyin derin bir fiziksel yeteneği varsa ancak çevresinden yeteneklerini geliştirmek için yeterli bir destek yoksa büyük ihtimalle iyilik hali duygusu azalacaktır (Boazman, 2006).

Eğer canlı kişiliğe sahip bir kişi karakterinin coşkusuna izin verilmeyen bir çevrede ise bireyin psikolojik ve sosyal iyilik hali, duygularının bastırılmasından dolayı tehlikeye düşecektir (Lerner & Steinberg, 2004; akt. Boazman, 2006) Bu yüzden bireyin iyilik hali, gecikmiş veya eksik gelişimden etkilenir.

İyilik hali fiziksel, bilişsel ve sosyal- duygusal işlevsellik gücünün yanı sıra bu üç etki alanının başarılı entegrasyonunu içeren yaşam boyu başarılı bir performans durumu olarak tanımlanır (Bornstein, Davidson, Keyes & Moore, 2003; akt. Boazman, 2006).

Fiziksel iyilik hali kişinin genel iyilik hali için bağlantı sağlayan önemli bir fonksiyondur (Zaff et al., 2003; akt. Boazman, 2006). Dikkat, doğru beslenme, sağlık hizmetlerinden yararlanma, doğada yeterli fiziksel aktivite yapma, yaşamak ve çalışmak için güvenli ortamlar bulma, madde kötüye kullanımından kaçınma fiziksel iyilik halinin temellerini oluşturur (Boazman, 2006). Bir çocuk ya da ergen fiziksel aktivite ve sağlık bakımından iyi temeller geliştirmedeğinde o bireyin yaşamı boyunca iyilik halini geliştirme olasılığı düşüktür.

Bilişsel iyilik hali kişinin genel iyilik hali için hayati önem taşır. Biliş kişinin yaşam işleyişinin temelidir. Dil ile birlikte biliş bireyin hayatı boyunca kişisel ve kişilerarası sosyal- duygusal gelişimini sürdürmektedir (Zaff& Hair, 2003; akt. Boazmann, 2006).

Fiziksel iyilik hali genel iyilik halinin temeli olarak kabul edilirken heyecan ve duygular genel iyilik halinin gelişimi için zorunlu yapı taşlarıdır (Kehneman, Diener & Schwatz, 1999; akt. Boazmann, 2006). Araştırmacılar duygusal durumun biyolojik, psikolojik, bilişsel, motivasyonel ve davranışsal alanlarda olmak üzere bireysel pek çok yönü etkilediğini belirtmektedirler.

Fiziksel, bilişsel ve sosyal-duygusal işlevselliğin entegrasyonu sosyal ilişkiler ve bireyin psikososyal ve çevresel problemlerin üstesinden gelmesinde yardımcı olur.

Düşük yaşam doyumu, gençler arasındaki depresif semptomlar, şiddet ve öfke davranışları, madde kullanımı, intihar girişimleri, intihar düşünceleri, düşük benlik saygısı ve ilişkileri uyum eksikliği gibi çeşitli psikolojik ve sosyal

problemlerle ilgilidir (Furr & Funder, 1998; akt. Siyez & Kaya, 2008). Yaşam doyumunun gelişim, bakım ve birçok psikolojik rahatsızlıkların önlenmesinde çok önemli bir faktör olduğu bildirilmiştir.

Yetenek üstün zekâlıların psikolojik iyilik hali üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir, okullardaki üstün zekâlıların psikolojik sağlıkları üstün zeka düzeyi, eğitimsel uyum ve kişilik özellikleri olmak üzere en az üç dinamiğin etkileşimine bağlıdır (Neihart, 1999; akt. Boazman, 2006).

İyilik hali üzerine üstün zekâlılığın etkisi değerlendirildiğinde üstün zekâlı bireylerin en azından üstün zekâlı olmayan yaşlıları gibi olduklarını göstermiştir ve genel olarak üstün zekâlı öğrencilerin uyumsuzluk konusunda daha az psikolojik risk oluşturduğu görülmektedir (Boazman, 2006).

Üstün Zekâlı Çocuklar ve Aile Yaşantıları

Aile toplumun en küçük yapı taşıdır ve ebeveynler çocukların gelişiminde büyük rol sahibidir. Genellikle, kendi içinde sorunları olan ailelerde yetişen çocuklar bunları diğer ilişkilerine yansıtmakta ve diğer kişiler tarafından ‘sorunlu çocuk’ olarak nitelendirilmektedir. Benzer şekilde kendi içinde sağlıklı bir iletişim ve etkileşime sahip ailelerde yetişmiş çocukların da diğer kişilerle sağlıklı ilişkiler kurabildikleri görülmektedir.

Üstün zekâlı çocukların eğitim ve gelişimi üzerinde anne babaların önemli bir işlevi vardır. Ailelerin üstün zekâlı çocuğun tutum, değer ve beklentilerini ortaya çıkarmada üstlendikleri rol, çocuğun yeteneğinin gelişiminde en önemli faktördür (Gross, 2004).

Üstün zekâlı çocuğun işlevlerini yerine getirmesi, yaşamdan doyum sağlayan mutlu ve dengeli birey olarak yetişmesi aile içi ilişkiler ve anne babaların tutumları ile ilişkilidir. Özellikle yaşlılarından farklı özellikleri olan üstün zekâlı çocuklara

sahip anne babaların çocuklarının eğitimi ve olası sorunları önlemek için daha fazla bilince gereksinim duydukları gözlenmektedir (Karakuş, 2010)

Üstün zekalı çocuğa sahip ailelerin karşılaştığı en önemli problem farklılıkla baş etme sorunudur. Ailelerin büyük bir kısmı üstün zeka hakkında bilgi sahibi değildir, çocuklarının üstün zekalı olduğunu fark edemeyebilmektedir, ya da çocuklarının farklı olduğunu görmekte ancak ne yapacaklarını bilememektedirler. Çocuklarının diğer akranlarından farklı olduklarını zaman içinde anlayan aileler öncelikle bu durumu avantaj olarak görmesine rağmen zaman içinde bu durum aile için çözmesi gereken sorunlar haline gelmektedir.

Aileye üstün zekalı bir üyenin katılmasıyla birlikte mevcut dinamikler ve alışlagelmiş rol kalıpları değişmekte, ailede başka çocuklar varsa yeni gelenle onlar arasında yapılan kıyaslamalar büyük kardeşlerde zaten bir ölçüde doğal olarak bulunan kıskançlık duygularını büyütmede, farklı talep ve ihtiyaçlar ile ailenin bu yöndeki davranışları hakça ve adil olmayan muamele olarak yorumlanabilmekte, üstün performans sergileyen kardeş ötekilerin görece başarısızlığını ve sıradanlığını ortaya çıkarttığı için aile içi dinamikleri değiştirmektedir (Akarsu, 2004).

Aileler bir taraftan zeki ve yetenekli bir çocuğa sahip olmanın mutluluğunu yaşarken bir yandan da çocuğa yetememenin sıkıntısını yaşayabilmektedir. Tüm uğraşlarına rağmen aile hızla büyüyen çocuğuna yanlış yaklaşırsa, onu anlayamaz ve farklılığın niteliğine uygun davranışlar gösteremezse çocuğa ve dolayısıyla tüm aileye zarar verebilir.

Bazen de ailelerin genel tepkisi çocuklarının üstünlüğünü reddetme ya da abartma olabilir (Davis ve Rimm, 1998; akt. Akarsu, 2004). Yeteneği reddeden aile çocuğun farklı ve özel ihtiyaçlarını göz ardı ederek ve ona diğer normal zekaya sahip çocuklara davrandığı şekilde yaklaşarak sıradanlığı teşvik etmekte ve bu durum çocuğun var olan yeteneğinin körelmesine neden olabilmektedir. Üstünlüğü abartan aile ise çocuğun altından kalkamayacağı beklentiler ve farklılık alanı dışına çıkan performans iddiaları ile çocuğunu başarısızlığa ve sahte bir benlik algısına

sürüklemekte aşırı beklentilerden dolayı başarısız olan çocuklarda da özgüven eksikliği, düşük benlik saygısı, düşük yaşam doyumu, mutsuzluk gözlenmektedir.

Bu çocukların küçük yaşlardan başlayarak eğitim gereksinimlerini karşılayacak ve yönlendirecek olan aileleridir. Diğer taraftan, üstün zekalı çocukların yaşadıkları sorunları, onlarla birlikte yaşayan da anne ve babalarıdır (Karakuş, 2010).

Özellikle erken çocukluk döneminde üstün zekalı çocukların eğitiminde onlarla en çok birlikte olan ve çocukların ilk öğretmenleri olan ebeveynlerin bilinçli ve iyi bir gözlemci olması çok önemlidir eğer aileler üstün zekalı çocuklarını fark edemezlerse uzun vadede çocukların üstün potansiyellerini kullanamamalarından kaynaklı bu potansiyelin körelmesi ve kaybolması riski, kısa vadede ise potansiyellerini verimli bir şekilde kullanamadıkça çevreye zarar veren, agresif bazen de depresif belirtiler gösterme riski ile karşı karşıyadırlar. Aileler genç çocuğun zekâsını geliştirmesine önem vermezlerse, teşvik etmezlerse ilerleyen yaşlarda çocuğun yeteneğini geliştirmesi mümkün olmayacaktır (Gross, 2004).

Anne-babaların, üstün zekalı çocuğunun yetenek, ilgi ve kapasitelerini en üst noktada kullanmaları konusunda onları çok iyi anlamaları ve olumlu bir şekilde yönlendirmeleri için birlikte vakit geçirmeleri ve oyunlar oynamaları gerekmektedir. Çocukların aile içinde bireysel olarak kendisinin benimsediğini ve sadece kendisinin bir insan olarak değer verildiğini bilmeleri kendilerini gerçekleştirmeleri açısından büyük önem taşımaktadır.

Sıradışı özellikleri dikkate alarak ailelerin, kendi değerleri kadar çocuklarının bireysel özelliklerine ve ihtiyaçlarına cevap veren değerlere de sahip olması gerekmektedir. Aileler çocuklarını ebeveyn olarak kendilerine uygun olduğunu hissettikleri şekillerde yetiştirirlerse, sağlıklı ve başarılı, ailesini seven ve sevilen çocuklar yetiştirme şansları da yükselmektedir (Dağlıoğlu, 2005; akt. Dağlıoğlu & Alemdar, 2010).

Ebeveynler arasında sık sık çatışmalar yaşanması, çocuğa karşı kararsız, birbirinin zıddı olan davranışlar içinde olmaları, ebeveynlerin boşanması veya ayrı yaşamaları, kendi problemlerinin sebebi olarak çocuğu görmeleri, babanın ev içerisinde hiçbir sorumluluk almaması adeta yok olması, aile yaşamının ya baba ya anne hâkimiyetine dayalı kontrol altında tutulması, demokratik tutumlardan kaçınılması, babanın çocuklarına karşı sert olumsuz tavırlar göstermesi, evde çocukların yararlanabileceği çok az kaynak olması, aile içi iletişim ve paylaşımın zayıf olması, ebeveynlerin az aktif, az güvenli, az sevgi bağlarına sahip olmaları ve çok ciddi tavır sergilemeleri gibi durumların da üstün zekalı çocuğun gelişimini olumsuz etkilediği yapılan araştırmalarla ortaya çıkmıştır (Çağlar, 2004; akt. Dağlıoğlu & Alemdar, 2010)

Ailelerin üstün zekalı çocuklarını desteklemesinde bir önemli nokta da, aile bireylerinin çocukla zenginleştirilmiş etkinlikler paylaşmasıdır. Zenginleştirilmiş etkinlikler deyince ailenin para ile alabileceği oyuncak, malzeme, özel paralı eğitim olanaklarından ziyade nesnelere-kişilerle etkileşim; anlamlı ve kritik olaylar, çocuğun gelişiminin o anında önemli yaşantılarla karşılaşma şansı akla gelmelidir. Aileler çocuklarını okuma, müzeler, galeriler veya diğer olaylar veya durumlar vasıtasıyla zihinsel uyarımlarla karşılaştırarak onlara yardımcı olabilirler. Ancak burada dikkat edilmesi gereken temel nokta yapılan etkinliklerin çocuğu tüketecek kadar çok olmamasıdır (Tolan, 1990; akt. Dağlıoğlu & Alemdar, 2010).

Aileler çocuklara bir problemi çözmeyi başarma konusunda sebat etmeyi öğretmelidirler, çünkü çocukla problemi analiz etme veya hedeflerine ulaşmada strateji ve bir sistem geliştirmede yetersiz olabilirler, alternatif çözüm yolları bulma noktasında cesaretlendirilmelidirler. Bu durum çocukların başarısında devamlılığı sağlar.

Kimlik kazanımı için en önemli dönemlerden birisi erken çocukluk dönemidir. Tüm çocuklarda olduğu gibi üstün zekalı çocuklar da kimlik kazanımı için kendi cinsinden olan ebeveynini model alır ve özdeşleşir bu durum onların içindeki üstün potansiyeli ortaya çıkarmasında çok önemlidir. Kimlik kazanımı

sürecinde ebeveynlerin çocuklarında görmek istedikleri davranış ve tutumları kendilerinin göstermesi gerekmektedir.

Aile büyüklüğü, kardeşlerin eğitim durumu, anne-baba ve büyükanne- büyük baba, ailenin kültürel ve sosyal bağlılığı, çocuğun potansiyel gelişimini etkileyen demografik değişkenlerdir.

Yapılan araştırmalar üstün zekalı çocukların büyük bir kısmının ilk çocuk olduğunu ve küçük ailelerden geldiğini göstermektedir. Galton, İlk doğan çocukların kardeşlerine göre, aileleri tarafından arkadaşları gibi muamele görme olasılığı, onlara daha erken yaşta sorumluluklar verildiği için daha çok bağımsız düşünme becerilerini kazanmaları ve kardeşleri doğmadan önce maliyet olarak iyi donatılmış yaşam alanları daha fazla olması, erken yaşlarda daha iyi bakım ve daha iyi beslenme olasılıklarının yüksek olmasına dikkat çeker (Gross, 2004).

Albert (1980) Amerikan başkanları ve başkan yardımcısı, İngiliz başbakanları ve Amerikalı Nobel ödüllü bir dizi aile pozisyonları incelenmiş ve yüzde 75'inden fazlasının ilk doğan çocuk, ya da aile içinde özel konuma sahip diye nitelenen büyük erkek çocuk, ailenin hayatta olan en büyük erkek çocuğu ya da birkaç yıllık bir boşluk sonra doğan en küçük çocuğu olduğu belirtmiştir (Gross, 2004). Albert'in teorisine göre doğum sırası aile içinde çocuğun psikolojik ve sosyal rollerini belirler, ilk doğan liderlik rolü için cesaretlendirilir ya da bağımsızlık ister ve ilk çocuğun özel yeteneklere sahip olduğu yerlerde bu aile dinamiklerinin çocuğun potansiyelini iyileştirmek için çocuğun zekasıyla birleştirilebileceği belirtilmektedir (Gross, 2004).

İlk doğan çocuk ailesiyle sonra doğan kardeşlerine göre daha fazla etkileşim içinde olduğundan dolayı dil gelişimi de daha iyi olmaktadır. Yapılan araştırmalarda üstün zekalı çocukların annelerinin 20' li yaşların sonunda babalarının ise 30' lu yaşların başındayken dünyaya geldiklerini göstermektedir (Gross, 2004).

Olağanüstü üstün zekalı çocukların, üstün zekalı kardeşlerinin olması muhtemeldir, Onların anne- baba ve büyük anne- büyük babaları, genel olarak kendi

kuşaklarındaki insanların çoğundan daha eğitimli, daha profesyonel mesleklerde ve yönetici konumundadırlar (Gross, 2004). Terman'ın araştırma örnekleminin %26 sında ebeveynlerin birinin ya da her ikisinin üniversite derecesi olduğu görülmüştür (Gross, 2004).

Sosyometrik Statüler

Genel anlamıyla sosyometri bir grup içerisinde, belli kriterler göz önünde alınarak kimlerin kabul gördüğünü ve kimlerin reddedildiğinin sayısal olarak belirlenmesidir.

Sosyometrinin kurucusu Moreno isimli İtalyan asıllı bir bilim adamıdır. Moreno'ya göre spontanlık ve yaratıcılık sosyometrinin temel yapı taşlarıdır (Dökmen, 1995) Sosyometrinin kuramsal temelleri hümanistik felsefeye ve Moreno'nun insan doğasına bakışına dayanır. Moreno'nun varoluşçu ve hümanistik bakış açısı sosyometrinin doğasını da etkilemiştir. Topluma evrimsel bakış açısıyla bakan sosyometrinin kuramsal temelleri dört ana kavram üzerinde şekillenir: eylem, doğallık, kendiliğindenlik, yaratıcılık ve rol (Moreno, 1963; akt. Dökmen, 1995).

Günümüzde sosyometriye olan ihtiyaç giderek artmaktadır bunun temel nedenlerinden birisi ise dünyanın giderek kalabalıklaşmasıdır. Belirli mekanlarda yaşamak zorunda olan insanların sayısı arttıkça, kimin kiminle birlikte oturacağı ya da çalışacağı konusu çözülmesi gereken önemli bir sorun olmaktadır. Bu sorunu çözmek istediğimizde akla gelen yaklaşımların başında sosyometri testi yer almaktadır (Dökmen, 1995).

Klasik anlamda sosyometri testi, deneklere mensup oldukları bir grupta kimlerle arkadaşlık etmek istediklerini sormaktan ibarettir. Böylece, deneklerin ortaya koyacakları seçmelere ve reddetmelere bakılarak grubun sosyal yapısı hakkında bilgi edinilebilir. Birlikte yaşamak durumunda olan bir grubun üyelerine sosyometri testi uygulanıp, kişilerarası etkileşimlerden kaynaklanan grup içi sorunlar belirlenebilir (Dökmen, 1995).

Bir gruba sosyometri testi uygulandığında, üyelerin verebilecekleri tepkiler dört türdür. Bunlar, seçme, reddetme, ilgisiz kalma, haberdar olmamadır (Moreno, 1963; akt. Dökmen, 1995). Bu tepkilerin sonucunda popüler, reddedilen, ihmal edilen, ihtilafli ve ortalama olmak üzere beş tür sosyometrik statü ortaya çıkmaktadır.

Popüler olarak sınıflandırılan çocuklar daha çok pozitif daha az negatif oy alan çocuklardır. Ve daha az popüler çocuklara göre, daha iyi sosyal becerilere sahip ve daha az problem davranış sergilemektedir (Coie Dodge, 1988; Stuart, Gresham & Elliott, 1991; akt. Jackson & Brocken, 1998).

Reddedilen çocuklar daha az pozitif ve daha çok negatif oy alan çocuklardır ve daha fazla agresif davranışlar sergilerler. Sosyal önerileri reddeder ve grup aktivitelerine nasıl daha etkili katılabileceğini bilmeyen çocuklardır (Carlson; Lohey, Neeper, 1984; Coie ve ark., 1983; Frenz, 1991; Ollendick ve ark., 1992; akt. Jackson & Brocken, 1998). French ve Wonas (1987) reddedilen çocuklar arasında yalnız oyunların ve seyirci davranışın daha fazla görüldüğünü belirtmektedir (akt. Jackson & Brocken, 1998).

İhmal edilen çocuklar daha az dikkat çeken çocuklardır, arkadaşları tarafından da az hoşlanılması ve daha içe kapanık görülmesine rağmen öğretmenler bu farklılığı ayırt edememektedirler (Ollendick; et. al., 1992; akt. Jackson & Brocken, 1998).

İhtilafli grupta yer alan çocuklar bazı arkadaşları tarafından olumlu oy alırken diğer grup tarafından olumsuz olarak tanımlanır (Bukowski & Newcam, 1985; akt. Jackson & Brocken, 1998). İhtilafli grupta yer alan çocuklarda da agresyon ve yıkıcı davranış sergileme eğilimi görülebilir (Coie & Dodge; 1988; Newcam, Bukowski & Pattee, 1993; akt. Jackson & Brocken, 1998). Aynı zamanda bu çocuklarda popüler çocuklarda olduğu gibi arkadaş ilişkileri olumludur. Bu iki zıt özellikteki çocuklarda antisosyal davranışlar üst düzeyde liderlik becerileri, ambivalans duygular görülebilir (Jackson & Brocken, 1998).

Ortalama statüde yer alan çocuklar orta düzeyde pozitif ve negatif oyları alanlardır. Diğer gruplarla karşılaştırılan standart davranışları belirleyen çocuklardır (Jackson & Brocken, 1998).

Başka bir ifadeyle sosyometrik statü, çocuğun akran grubu içindeki sosyal statüsü veya sosyal kabul durumudur. Sosyal kabul, sosyal popülerite (çocuğun akranları tarafından sevilmesi) ve sosyal red (akranları tarafından sevilmemesi) gibi iki farklı boyutu içermektedir (Kaya, 2005).

Popülerlikte en önemli etken çocuğun nasıl davrandığıdır. Popüler olarak sınıflandırılan çocuklar daha az popüler çocuklara göre, daha iyi sosyal becerilere sahip ve daha az problem davranış sergilemektedir (Coie Dodge, 1988; Stuart, Gresham & Elliott, 1991; akt. Jackson & Brocken, 1998). Bu sosyal becerilerin gelişmişliği çocuklara liderlik özelliği kazandırmakta ve ilişkilerin devam etmesini sağlamaktadır. (Kenedy, 1990; akt. Jackson & Brocken, 1998). Popüler çocuklar, akranlarına karşı daha prososyal davranışlar sergiledikleri için sevilirler. Bu çocuklar aynı zamanda başkalarına kendilerini iyi hissettirme becerilerine sahiptirler, sosyal etkileşimde becerikli olanlardır.

Daha az popüler veya reddedilmiş çocuklar, genellikle popüler arkadaşları kadar sosyal ilişki kurma girişimi yaptıkları halde, daha az başarılı olurlar. Bunun sonucunda da sosyal davranışlarda aynı derecede olumlu davranışlar gösteremezler (Erwin, 2000).

Reddedilen çocuklar, akranları tarafından açıkça beğenilmeyen ve sürekli hoş karşılanmadıkları hissettirilen çocuklardır. Dışlanmalarında veya itici bulunmalarında çeşitli bireysel özellikleri rol oynayabilir. Bu çocuklar çoğu kez saldırgan, engelleyici ve sataşmalara karşı aşırı duyarlı olma eğilimindedir. Zarar verici, kuralları ihlal edici olabilirler veya kendilerini o denli huzursuz hissederler ki, diğer arkadaşlarının kendilerini reddetmesine neden olurlar (Oral, 2007).

Sullivan (1953) arkadaş ilişkilerinin sağlıklı bir benlik kavramı oluşturmada önemli olduğunu belirtir. Teorik perspektife göre çocukların kendilerine yönelik algıları, arkadaş ilişkilerinin niteliğinden ve kalitesinden etkilenmektedir (akt. Jackson & Brocken, 1998).

Çocukluk döneminde arkadaş statüleri ile ilişkili davranışsal, bilişsel ve emoyosyonel pek çok reddedilme sonucunda bireylerin yaşadıkları ya da çocukların bu durumu anlamlandırmaları bireysel farklılık göstermektedir. Bazı çocuklar orta derecede bir reddedilmeye karşı aşırı derecede hassas ve ihtiyatlı olabilirken bazıları arkadaşlarının sert olumsuz geribildirimlerini bile önemsememektedir. Literatürde yer alan pek çok çalışma arkadaşları tarafından reddedilmenin stresli bir yaşantı olduğunu, sosyal yaşamlarının kabul gören çocuklara göre daha az memnun edici olduğunu göstermektedir. Örneğin reddedilen çocuklar daha fazla yalnızlık yaşadıklarını belirtmişlerdir (Asher, Parkhurst, Hymel & William, 1990; Asher & Wheeler, 1995, Rubin & Mills, 1998; akt. Sandstrom & Eisenhower, 2003).

Orta çocukluk döneminde arkadaş grubu içerisinde yer almak ve arkadaşları tarafından kabul edilmek güçlü bir istektir. Özellikle çocukluğun son yıllarında çocuklar arkadaşları ile birlikte zamanlarının büyük bir kısmını sosyal kuralları öğrenmeye ve kendini ifade etmeye harcamaktadır (Fine,1981; Parker & Gottman, 1998; akt. Lease, Musgrow & Axelrad, 2002).

Fiziksel ve duygusal süreçlerin yol açtığı cinsel ve psiko-sosyal olgunlaşma ile başlayan ve bireyin bağımsızlığını ve sosyal üretkenliğini kazandığı, çok da belirli olmayan bir zamanda sona eren ergenlik dönemi hızlı fiziksel, psikolojik ve sosyal değişmelerle karakterizedir. Sosyal ilişkiler, bireyin sosyal duygusal davranışsal uyum düzeyinde kritik bir rol oynamaktadır (Williams & Gilmour, 1994). Ergenlik döneminde özellikle akranlarla kurulan sosyal ilişkiler bireyin yaşamında önemli bir yere sahiptir. Arkadaş ilişkileri bireylerin bağımsızlaşmasında sadece sosyal, duygusal ve psikolojik açıdan destek olmamakta aynı zamanda çoğu zaman evde ya da okulda öğrenemeyeceği sosyal ve fiziksel becerileri öğrenmesine de yardımcı olmaktadır (Siyez, 2009).

Aynı zamanda arkadaşları tarafından reddedilen çocuklar kabul gören çocuklara göre daha fazla uyum problemi yaşamaktadır (Coie, 1990, La Grece, Dandes, Wick, Show&Stone, 1998; akt. Sandstrom & Eisenhower, 2003).

Olumsuz arkadaşlık yaşantıları pek çok forma girebilir ve bazı tipteki reddetme davranışları daha fazla anlam taşıyabilir. Örneğin; alay etme, oyun oynamanın reddedilmesi ve paylaşımın reddedilmesinin yorumu fiziksel ya da sözel agresyona göre daha zordur. Bir çocuk arkadaşının kendisi ile oynamak istememesini ‘arkadaşım benimle oynamak istemiyor çünkü benden nefret ediyor’ diye yorumlayabilirken, diğeri ‘ arkadaşım benimle oynamıyor çünkü başka planları var’ şeklinde yorumlayabilir.

Çocukların kabul ve reddedilme ile ilgili algıları davranışlarını daha fazla etkilemektedir (Harter, Stocker & Robinson, 1996; akt.Wentzel, 2003). Arkadaşların tutumlarının daha katı ya da olumsuz olarak algılanması, duygusal sıkıntı ve gelecekteki reddedilmelere yönelik uygun olmayan tepkilerle sonuçlanabilir (Sandstrom & Eisenhower, 2003).

Çeşitli araştırmalara göre, kişinin sosyometrik statüleri ile liderlik yetenekleri arasında pozitif ilişki vardır (Lindzey & Byrne, 1968; akt. Dökmen, 1987). Araştırmalar sosyometrik statü ile çeşitli demografik özelliklerin de ilişkili olduğunu göstermektedir örneğin, sosyometrik statü ile sosyo- ekonomik statü ve eğitim düzeyi arasında pozitif ilişki, sosyometrik statü ile kişinin mensup olduğu ailenin büyüklüğü arasında negatif ilişki, sosyometrik statü ile zeka arasında pozitif ilişki bulunduğu saptanmıştır (Bonney,1944; Hill, 1963; akt. Dökmen, 1987).

Araştırma kapsamında üstün zekalı çocukların sosyometrik statülerine göre empatik eğilimleri, yaşam doyumları ve aile yaşantıları inceneleceğinden dolayı aşağıda sosyometrik statüler ve empatik eğilim, sosyometrik statüler ve yaşam doyumu, sosyometrik statüler ve aile yaşantıları ile ilgili kuramsal açıklamalar yer almaktadır.

Sosyometrik Statüler ve Empatik Eğilim

İletişim anne karnında başlayıp yaşamın sonuna kadar devam eden bir süreçtir ve canlıların vazgeçilmez bir ihtiyacıdır. Kişilerin anlatılan şeyleri doğru anlayabilmesi ya da anlatmaya çalıştıklarının karşısındaki tarafından nasıl algılanacağını bilmesi bunu dikkate alarak iletişim kurma çabasında bulunması o iletişim sürecini daha kaliteli kılar.

İletişimde bulunan bireylerin birbirini anlaması iletişimi kolaylaştırıcı faktörlerden biridir. Bu anlamda kişilerin empatik beceri düzeyleri, iletişim sürecinin kalitesinde çok önemli bir yere sahiptir. İnsanların iletişim kurarken sahip oldukları psiko-sosyal özellikler ve empatik beceri düzeyleri iletişimin kalitesini etkilemektedir. Empati becerisi gelişmemiş bireylerin karşısındakini yanlış anlaması ve zaman zaman kırıcı olabilmesi olasıdır bu durum kişinin sosyal ilişkilerini de olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Bireyin sosyalleşmeye başladığı, diğerlerinin varlığının farkına varıldığı, aileden çıkıp dış dünyaya açıldığı, toplumsal çevreye iyice karıştığı ilköğretim döneminde ve özellikle aile, arkadaş ve diğerleri ile ilişkilerin farklılaştığı, duygusal yönden değişimlerin başladığı ergenlik döneminde empati becerileri daha da önemli hale gelmektedir.

Dökmen(1987)' nin araştırma bulgularına göre kişilerin empatik eğilimleri ile sosyometrik statüleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmasa da, yapılan araştırmalar, sosyometrik statü ile liderlik becerileri arasında liderlik becerileri ile de empatik eğilim arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu (Lindzey& Bryne, 1968; Bell &Hall, 1954; akt. Dökmen, 1987) dolaylı olarak sosyometrik statü ile empati becerisi arasında pozitif bir ilişkinin var olduğunu göstermektedir.

Empatik becerisi düşük olan çocuğun arkadaşlarını, ailesini ve öğretmenlerini anlamada güçlüklerle karşılaşması olasıdır; bu da onun çevresi tarafından

dışlanmasına neden olabilir (Yılmaz-Yüksel, 2003; akt. Küçükkaragöz, Akay & Bulat, 2011).

Rehber (2007)' in araştırma sonuçlarına göre, empatik eğilim düzeyi düşük olan öğrencilerin saldırganlık davranışları empatik eğilim düzeyi yüksek olanlara göre daha yüksek bulunmuştur, saldırganlık davranışı gösteren öğrencilerin sınıflarında daha çok reddedilen statüde yer aldığı daha prososyal davranışlara sahip olan çocuklarında daha çok kabul gördüğü bilinmektedir. Bu durumda empati becerisi düşük olan öğrenciler daha çok saldırgan davranış sergilemekte ve empati beceri düzeyi yüksek olanlara göre reddedilen statüde yer alma olasılığı artmaktadır.

Dökmen (2004)' e göre empati kuran kişi hem sıkıntı duyan kişiyi rahatlatmak, hem de sıkıntılı kişiyi gözlerken duyduğu kendi sıkıntısını gidermek için yardım davranışında bulunabilmektedir. Empatik iletişim, sadece kendisiyle empati kurulana yararlı olmayıp empati kuran kişi içinde önemli olmaktadır. Empatik becerileri ve eğilimleri yüksek olan, bu yüzden de diğer insanlara yardım eden kişiler çevreleri tarafından daha çok sevilmektedir.

Ergenlik döneminde yakın arkadaşlıklar empatinin gelişmesinde oldukça etkilidir (Burhmester,1990; akt. La Greca & HARRISA, 2005). Akranları tarafından kabul gören ergenler, akranlarına daha fazla olumlu pekiştirici vermekte, empati, yardım etme ve işbirliği gibi olumlu sosyal, davranışlar göstermekle birlikte kişilerarası düzeyde sosyal becerilerini etkili bir şekilde kullanabilmektedirler (Hartup, 1995; akt. Bruyn& Boom, 2005). Arkadaşları tarafından kabul görmeyen ergenler arkadaşlarına karşı daha öfke dolu olabilmekte ve uygun olmayan agresif tepkiler verebilmektedir (Dodge,2003; akt. Reigtjes, Stegge& Merrum, 2006).

Sosyometrik Statüler ve Yaşam Doymu

Mutluluk insanoğlunun geçmişten günümüze yaşamının amacını oluşturmaktadır ve yaşam doymu ile mutluluk birbiri ile iç içedir. Bireyin psiko-sosyal açıdan sağlıklı olabilmesi ve çevresine uyum sağlayabilmesinde çevresiyle

kurduğu iletişim ve etkileşim son derece önemlidir. Çocuk büyüdükçe bu ilişkilerin önemi artmakta, ilkokula başladığında ise bu önem daha çok fark edilmektedir. Özellikle ergenlik dönemi boyunca, yakın arkadaşlar birincil sosyal destek kaynağı olurken, ergenlerin benlik algılarının ve iyilik hallerinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.

Sosyometrik statüsü bireyin bulunduğu grup içerisindeki akranları tarafından kabulü ya da reddedilmesiyle ilgilidir. Bireyin sosyal kabulü ve reddi, yaşam doyumunu doğrudan etkilemektedir. Yapılan çeşitli araştırmalar, sosyometrik statü ile kişilikle ilgili değişkenler arasında ilişki bulunduğunu özellikle sosyometrik statünün, genel ruhsal uyumun önemli bir göstergesi olduğunu ortaya koymaktadır (Izard, 1959; Krieger ve Schwartz, 1965, akt. Dökmen, 1987) Sosyometrik ölçümde az sayıda çekilmeye ya da çok sayıda itilmeye sahip oldukları anlaşılmanın, psikolojik uyumsuzluklarının bulunması ihtimali yüksektir (Dökmen, 1987). Özellikle bir sosyogramdaki izole kişilerin önemli ruhsal problemlere sahip olma ihtimali yüksektir (Lindzey& Bryne, 1968; akt. Dökmen, 1987).

Kaya & Siyez, (2008) yaşam doyumunu sosyometrik statülerle ilgili yaptığı araştırmasında, popüler öğrencilerin yaşam doyumlarının reddedilen ve ihmal edilen öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olarak, yine popüler öğrencilerin aile yaşamından elde ettikleri doyumun ihmal edilen öğrencilerden, arkadaş ilişkilerinden elde ettikleri doyumun ise reddedilen ve ihmal edilen öğrencilerden daha yüksek olduğunu, reddedilen öğrencilerin arkadaş ilişkilerinden elde ettikleri doyumun da ihtilafli öğrencilerden daha düşük olduğunu ifade etmiştir.

Sosyal psikologlara göre, bireyin sevme ve sevilme ihtiyacının karşılanması için ilişki kurmaya ihtiyacı vardır. Diener ve Seligman (2002) yaptıkları bir araştırmada mutlu kişilerin en önemli mutluluk kaynaklarının arkadaşlarına ve ailelerine bağlılık ve onlarla geçirdikleri zaman olduğunu ortaya koymuşlardır, Diener “ hiçbir şey başkalarıyla ilişkiler, yakın insani bağlar ve sosyal destek kadar mutlu etmez” der (akt. Saföz-Güven, 2008).

Sosyometrik Statüler ve Aile Yaşantıları

Toplumun en küçük birimi olarak tanımlanan ailenin, bireyin yaşamı üzerinde doğumdan önce başlayan ve yaşamın sonuna kadar devam eden etkisi vardır. Anne- babanın, bebeğin dünyaya gelmesine istekli ya da isteksiz oluşları, gelişine hazır olup olmamaları, bebekten beklentileri, çocuğa karşı tutumları, gereksinimlerini karşılama biçimleri, tepkileri, davranış özellikleri; bireyin bedensel ve ruhsal gelişiminde, kişilik yapısının biçimlenmesinde önemli bir etkidir.

Ergenliğe kadar geçen gelişim süreçlerinde çocuğun çevresiyle kurduğu ve onunla kurulan ilişkiler, arkadaşlık ilişkilerinde önemli belirleyicidir. Çevresiyle, özellikle ailesiyle kurduğu ilişkiler sonucu olumlu duygular elde eden bireylerin arkadaşlık ilişkilerinde de başarılı olmaları beklenir ve çevresi tarafından popüler bireyler olarak tanımlanırlar. Bunun tam tersi olarak; aile içi ve çevre ile olan ilişkileri sonucu olumsuz duygulara sahip bireyler, arkadaşlık ilişkilerinde başarısızlığa uğrayabilirler ve popüler olmayan ya da reddedilmiş bireyler olarak tanımlanırlar (Demir, 2006)

Çocuğun sosyal becerileri aile içinde gelişir ve ailenin sosyo- ekonomik düzeyi, kardeşlerle ilişkiler ve kardeş sayısı, ebeveyn tutumları çocukların sosyal becerilerini dolayısıyla akran kabulünü etkilemektedir (Lubbers, VonDer Werf, Kuyper, Johan- Offringa, 2006). Sosyal becerisi olan çocuklar katıldıkları etkinliklerden daha çok keyif alır ve kendi kararlarını kendileri verebilirken, sosyal becerisi yeterince gelişmemiş olanlar akranları tarafından dışlanabilir, ihmal görebilir ve yetişkinlerin ihmaliyle, istismarıyla karşılaşabilirler.

Yapılan çeşitli araştırmalarda sosyometrik statü grupları arasında ailenin kabul ve reddi bakımından anlamlı bir farklılaşma görülmektedir, popüler, reddedilen ve ihmal edilen öğrencilerin ailelerinin kabul ve reddetme düzeylerine göre önemli farklılıklar görülmektedir ki popüler öğrenciler, reddedilen öğrencilere göre ailelerinden daha yüksek düzeyde kabul görmektedirler. Benzer şekilde ebeveyn reddi, çocuğun reddedilmeye karşı gelişen duyarlılığını artırır ve çocuğa gelişimi

boyunca yol gösterir, reddi algılayan çocuklar aşırı tepki gösterirler ve arkadaşlarına karşı hiddetli olurlar. (Rohner, 1990;akt. Özbaş, 2010).

Diğer yandan çocuğun yetiştiği ailenin yapısı, genişliği, sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyi, onun ilk sosyal deneyimlerini, dolayısıyla duygusal ve toplumsal gelişmesini etkileyecektir. Bonney (1944) e göre sosyometrik statü ile ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, eğitim düzeyi arasında pozitif yönde, sosyometrik statü ile kişinin mensup olduğu ailenin büyüklüğü arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır (Dökmen, 1987).

Üstün Zekalı Çocuklar ve Sosyometrik Statüler

Normal gelişen çocuklar gibi üstün zekalı çocukların da sağlıklı bir ruhsal gelişime sahip olmaları için akranlarıyla kurduğu ilişkiler son derece önemlidir. Hatta birçok üstün zekalı öğrencinin ilk önceliği bir arkadaş bulmaktır Ancak normal gelişen çocuklardan farklı olarak üstün zekalı çocukların ilgileri çok çeşitli olduğu için birden fazla akran grubuna ihtiyaç duymaktadır. Diğer yandan şunu unutmamak gerekir ki, üstün zekalı çocukların benzer ilgi ve yeteneklere sahip arkadaş bulabilmeleri için özel çaba göstermeleri gerekmektedir. Ayrıca üstün zekalı çocukların bir işi yapabilmedeki ileri seviyeleri onları daha büyük çocuklarla arkadaşlık kurmaya yöneltmektedir.

Üstün zekalı çocukların çevresine kolay uyum sağladığı, daha popüler oldukları ve ortalama çocuklardan daha mutlu oldukları şeklinde yanlış bir inanış vardır. Oysa ki bir öğrencinin zekası ne kadar yüksekse, yaşlıları arasında gerçek arkadaşını bulma ihtimali daha az olasılıklıdır. Bunun en önemli nedeni ise üstün zekalı çocukların yaşlılarıyla aynı ilgileri paylaşmamalarıdır. Bazı çalışmaları üstün zekalı çocukların arkadaşlarını kitaplardan seçtiğini göstermektedir. Bazen bu gibi durumlar üstün zekalı çocukların içedönüklüğü ve birtakım şeyleri yapmadaki tuhaflıkları ile birleşebilmekte ve bunun sonucunda da üstün zekalı çocuklar sınıf arkadaşları tarafından acayip, tuhaf olarak yaftalanabilmektedir. Dolayısıyla üstün zekalı çocuklar dışlanmışlık ve yalnızlık riskiyle karşı karşıyadırlar. Bazı üstün

zekalı çocuklar ise arkadaşlık kurabilmek için başarılı olmaktan vazgeçebilmektedirler.

Üstün zekâlı çocukların arkadaşlık beklentileri de normal akranlarına göre farklılık göstermektedir, normal zekaya sahip çocuklar kendileriyle en çok oynayan kişileri arkadaş olarak görürken üstün zekâlı çocuklar erken yaşta gerçek karşılıklı arkadaşlık geliştirebilme eğilimindedirler. Üstün zekalı çocuklar koymuş oldukları yüksek standartlardan dolayı bazen diğer çocuklar tarafından tercih edilseler de arkadaşlık ilişkisi geliştirmemektedirler.

Bazı araştırmalarda kişinin liderlik becerisi ile sosyometrik statüleri arasında pozitif ilişki (Lindzey& Bryna, 1968; akt. Dökmen, 1987) yine sosyometrik statüler ile zeka arasında pozitif ilişki (Bonney, 1944; Hill, 1963; akt. Dökmen,1987) olduğu belirtilmektedir.

Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Peairs (2010)' a göre üstün zekalı ergenler, üstün zekalı olmayan ergenlere göre daha olumlu akran ilişkilerine sahiptirler, daha yüksek sosyal kabul puanı alırlar ve daha popüler olarak kabul edilirler, daha fazla gruplara üyedirler, sosyal açıdan daha yetenekli ve gelişmiş problem çözme becerisine sahip oldukları belirtilmektedir. Yine aynı çalışmada, üstün zekalıların akran grubu içerisinde kendilerinin ilgi ve yeteneklerini paylaşan, ya da onların arkadaşlık beklentilerini karşılayan arkadaş bulma konusunda büyük zorluk yaşadıkları belirtilmektedir. Bu çalışmanın bulguları üstün zekalı ergenlerin, arkadaşlarını seçerken üstün zekalı olmayan akranlarına göre daha seçici olduklarını göstermektedir.

Luftig & Nichols (2010) üstün zekalı erkeklerin üstün zekalı kızlara göre daha popüler olduğunu, üstün zekalı erkeklerin akranları tarafından komik, iyi bir mizah duygusuna sahip olarak algılanırken, üstün zekalı kızların genellikle üzgün ya da huysuz olarak algılandıklarını belirtmektedir. Yine aynı çalışmada üstün zekalı ergenler ile onların üstün zekalı olmayan akranları arasındaki ilişki üç boyutta

incelenmiştir. Birincisi üstün zekalı öğrencilerin sosyal statüleri, ikincisi üstün zekalı ergenlerin sahip oldukları kişilik özelliklerine yönelik algısı, üçüncüsü de üstün zekalı öğrencilerin sahip oldukları okul, spor, yaratıcı ve fiziksel özelliklere yönelik algısı. Bu araştırmanın bulguları incelendiğinde üstün zekalı kızların, üstün zekalı olmayan akranları ile iyi sosyal ilişkiler kuramadığı ya da popülerite oluşturamadığı, üstün zekalı kızların daha negatif sosyal statüye sahip olmalarında genellikle melankolik, bencil, huysuz olmalarının etkili olduğu, üstün zekalı erkeklerin üstün zekalı olmayan akranları ile birlikte şakacı, neşeli davranarak üstünlüklerini biraz olsun maskeleydikleri, hatta zaman zaman yaşıtları ile olan statüsünü korumak için aptalca davranışlar sergiledikleri bundan dolayı öğretmenleri tarafından hafif yaptırımlar ve ceza almaya hazır oldukları görülmüştür.

Bloom erken yaşlarda şöhreti elde etmiş piyanist, heykeltıraş, yüzücüler, tenis oyuncular, araştırmacı matematikçiler ve araştırmacı nörologlardan oluşan 120 kişilik genç yetişkin üzerinde yaptığı araştırmasında okulun rolünün, aile stilleri ve bireysel olmanın yanı sıra öğrencinin yeteneklerine ilgili, profesyonel danışmanlara teşviki dahil olmak üzere diğer faktörlerin etkisinin ailenin etkisinden daha az olduğunu göstermiştir (Bloom, 1985; akt. Gross, 2004)

Albano (2011) üstün zekalı çocuklarda ebeveyn eleştirileri ile benlik kavramı arasında negatif yönde bir ilişkinin olduğunu, benlik kavramı ile yaşam doyumu arasında da pozitif yönde bir ilişkinin olduğunu, ebeveyn eleştirisi ile yaşam doyumu arasında da negatif yönde bir ilişkinin olduğunu belirtmektedir, yani benlik kavramı yüksek olan üstün zekalı çocukların yaşam doyumları da daha yüksek olmakla birlikte, ebeveynleri tarafından eleştirilen üstün zekalı çocuklar eleştiri almayanlara göre daha düşük yaşam doyumuna sahiptirler.

Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Ülkemizde üstün zekalı ve sosyometrik statüler ilgili olarak yapılan çalışmalarda fen lisesi öğrencilerinin üstün zekalı olarak kabul edildiği, ya da

akademik başarı ile sosyometrik statüler arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmaların olduğu görülmüştür, bu çalışmaların dışında güvenilir ve geçerli bir zeka testi kullanılarak üstün zekalı olduğu belirlenen öğrencilerle yapılan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Saföz- Güven (2008)'in fen ve genel lise öğrencilerinin sosyometrik statüleri ve öznel iyi oluşları ile ilgili yaptığı çalışmada akranları tarafından kabul gören fen lisesi öğrencileri ile akranları tarafından reddedilen genel lise öğrencileri arasında, akranları tarafından reddedilen genel lise öğrencilerinin depresyon belirti düzeylerinin daha fazla olduğu; akranları tarafından reddedilen fen lisesi öğrencileri ile genel lise öğrencileri arasında ise, akranları tarafından reddedilen genel lise öğrencilerinin depresyon belirtilerinin daha yüksek olduğu gözlenmiştir

Aslan (2008)'ın yaptığı araştırmada; popüler, reddedilen ve ihmal edilen sosyometrik statülerdeki öğrencilerin akademik başarı puanları arasında, anlamlı düzeyde farklılıkların olduğu bulunmuştur. Akademik olarak, popüler öğrencilerin hem reddedilen hem de ihmal edilen öğrencilerden daha başarılı oldukları; ihmal edilen öğrencilerin ise reddedilen öğrencilerden daha başarılı oldukları görülmektedir. Farklı sosyometrik statüdeki öğrenciler arasında ailelerinden algıladıkları sosyal destek bağlamında anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir. Popüler, reddedilen ve ihmal edilen sosyometrik statülerindeki öğrencilerin arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek bakımından farklılaştıklarını göstermektedir. Popüler grupta yer alan çocukların sosyal desteklerinin, reddedilen grupta yer alan gruptaki çocuklardan fazla olduğu görülmektedir. Diğer yandan popüler, reddedilen ve ihmal edilen sosyometrik statülerdeki öğrencilerin öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destekte anlamlı bir farklılaşmanın olmadığına dair araştırma bulguları bulunmaktadır.

Saföz- Güven (2008)'in fen ve genel lise öğrencilerinin sosyometrik statüleri ve öznel iyi oluşları ile ilgili yaptığı çalışmada akranları tarafından kabul gören ergenlerin öznel iyi oluşlarının, akranları tarafından reddedilen ergenlere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Atabay (2000) üstün zekalı ergenlerin ahlâki değerler sisteminin yaşlılarından daha karmaşık ve gelişmiş olduğunu belirtmektedir. Üstün zekalı ergenlerin tutarlı olmayan disiplin tutumları karşısında uyumlarını koruduklarını ama annenin fiziki ceza tutumu karşısında; genel geçer kuralların dışına çıktıkları uyumlarını koruyamadıklarını belirtmektedir. Üstün zekalı ergenlerin uyum düzeylerinin bir belirleyicisinin de kendilerine uygun bir eğitim ortamında bulunmaları olduğu tespit edilmiştir. Üstün yetenekli ergenlerle ebeveyni tarafından gösterilen başarı için baskı ve ayrıcalıklarından yoksun bırakma davranışının, onların sosyal uyumlarını etkilediği bulunmuştur.

Ataman (2008) çalışmasında üstün zekalı çocuğa sahip velilerin eğitim düzeylerinin Türkiye ortalama eğitim düzeyinden çok daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Bu sonuca bağlı olarak üstün zekalı çocukların bu özelliklerini kalımsal olarak ebeveynlerinden aldıklarını, aynı zamanda velilerin eğitim düzeyi arttıkça çocukların bilişsel gelişimlerini olumlu yönde etkileyecek aile ve çevre ortamını da yarattıklarını belirtmektedir. Bu sonuçlar; genetik olduğu kadar ailesel ve çevresel faktörlerle de ilişkilendirilen üstün yetenekliliğin, iyi eğitilmiş bir aileyle de doğrudan bağlantılı olduğu gerçeğinin bir kez daha altını çizmiştir. Yine aynı çalışmada eğitim seviyesiyle orantılı olarak üstün zekalı çocukların ebeveynlerinin daha üst bilişsel/sosyo-kültürel özelliklere sahip meslek gruplarından geldikleri belirtilmektedir.

Akkan (2010) Fen lisesi öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada; örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin doğum sırasına göre dağılımları incelendiğinde ilk olarak doğan öğrencilerin sayısının diğer doğum sırasına göre daha yüksek olduğu, şehir merkezinde yaşayan öğrencilerin oranının, köy ve ilçede yaşayan öğrencilerden daha yüksek olduğu, üniversite mezunu anne- babaların sayısının daha fazla olduğu, öğrencilerin algıladıkları anne- baba tutumlarına göre de en büyük oranı koruyucu anne babaların, sonra sırasıyla demokratik, otoriter ve ilgisiz anne babaların oluşturduğunu görmekteyiz.

Yine Akkan (2010)' in aynı araştırmasında üstün zekalı çocukların yaşam doyumları ile cinsiyet, ekonomik durum, doğum sırası, ailede yaşayan birey sayısı, anne- baba eğitim düzeyi, arasında anlamlı bir farklılık bulunmamakla birlikte, şehirde yaşayan üstün zekalı çocukların yaşam doyumlarının ilçe ve köyde yaşayan üstün zekalı öğrencilerden yüksek olduğu, öğrencilerin algıladıkları anne baba tutumlarına göre de otoriter anne babaya sahip çocukların yaşam doyum düzeyleri, demokratik anne babaya sahip çocukların yaşam doyum düzeylerinden daha düşük olduğu görülmüştür.

BÖLÜM III

Yöntem

Bu bölümde, yapılan araştırmanın modeli, araştırmanın evreni, örnekleme, veri toplama araçları, araçların teknik özellikleri ve araştırma sürecinde verilerin toplanması, verilerin analizi ve çalışma takvimi sunulmuştur.

Araştırmanın Modeli

Üstün zekalı, 6-8. sınıf öğrencilerinin iki farklı akademik ortamdaki sosyometrik statülerine göre, empatik eğilimleri, yaşam doyumları ve aile yaşantılarını incelemeyi amaçlayan bu araştırma betimsel yöntemli ilişkisel tarama modelli bir çalışmadır. Tarama modeli geçmişte ve halen var olan durumu var olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 1998).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Uşak il merkezinde 2010- 2011 eğitim öğretim yılında üstün zekalı olan, normal okullarının yanında, Bilim ve Sanat Merkezinde devam eden 6-8. sınıflarda öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın evreninde toplam 21 öğrenci olmasından dolayı evrendeki öğrencilerin tamamı araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Örneklem grubunu tanıttıcı bulgular Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Örneklem Grubunu Tanıtıcı Bulgular

Değişkenler		F	%
Cinsiyet	Kız	17	81
	Erkek	4	19
Sınıf Düzeyi	6.sınıf	12	57.1
	7.sınıf	4	19
	8.sınıf	5	23.8
Gelir Düzeyi	Düşük	4	19
	Orta	2	9.5
	Yüksek	1	4.8
	Çok Yüksek	14	66.7
Anne Öğrenim Durumu	Okuma-yazma bilmiyor	0	0
	İlkokul mezunu	5	23.8
	Ortaokul mezunu	0	0
	Lise mezunu	6	28.6
	Üniversite mezunu	10	47.6
Baba Öğrenim Durumu	Okuma-yazma bilmiyor	0	0
	İlkokul mezunu	2	9.5
	Ortaokul mezunu	0	0
	Lise mezunu	3	14.3
	Üniversite mezunu	16	76.2

Tablo 1’de de görüldüğü gibi araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin % 81’i kız (n=17), % 19’u erkektir (n=4). Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan öğrenciler sınıf düzeyine göre değerlendirildiğinde de örneklemin %57.1’ ini 6. sınıf öğrencileri (n=12), %19’ unu 7. Sınıf öğrencileri (n=4), %23.8 ‘ini 8. Sınıf öğrencileri (n=5) oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin ailelerinin gelir dağılımları incelendiğinde örneklemin %19’ unun (n=4) düşük, %9.5’ inin (n=2) orta, %4.8’inin (n=1) yüksek, %66.7’ sinin (n=14) çok yüksek gelire sahip olduğu görülmektedir. Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin anne öğrenim durumlarına göre dağılımı incelendiğinde örneklemini oluşturan öğrencilerin annelerinden %23.8’ i (n=5) ilkokul mezunu, %28.6’ sı (n=6) lise mezunu, %47.6’ sı (n=10) üniversite mezunudur. Örneklemini oluşturan öğrencilerin babalarının öğrenim durumlarına göre dağılımları değerlendirildiğinde de örneklemini oluşturan öğrencilerin babalarının %9.5’ i (n=2) ilkokul mezunu, %14.3’ü (n=3) lise mezunu, %76.2’ si (n=16) üniversite mezunudur.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada ihtiyaç duyulan verilerin elde edilmesinde ‘Sosyometri Testi’, Kaya ve Siyez (2010) tarafından geliştirilen ‘KA-Si Çocuk ve Ergenler İçin Empatik Eğilim Belirleme Ölçeği- Ergen Formu’, Kaya ve Siyez (2008) tarafından Türkçeye uyarlanan ‘Çok Boyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği- Kısa Formu’ ile Moos (1974) tarafından geliştirilen ve Usluer (1989) tarafından dilimize uyarlanan ‘Aile Ortamı Ölçeği’, kullanılmıştır. Ölçekler ile ilgili kapsamlı bilgiler aşağıda yer almaktadır.

Sosyometri Testi

Sosyometri, arkadaşlık ilişkilerinin ölçülmesi etkinliğine verilen addır. Sosyometri testinde, birbirlerini tanıyan bir grup insandan belirli bir ölçüte dayanarak birbirlerine ilişkin tercihlerini sergilemeleri istenir. Bir grup üyesi diğeri ile birlikte olmayı ya da onunla birlikte bir etkinliği gerçekleştirmek istiyorsa o üyeyi seçmiş sayılır; eğer istemediğini belirtiyorsa reddetmiş sayılır. Bir bireye ilişkin grup

içindeki seçme ve reddetme örüntüsüne/ dağılımına “ Sosyometrik Statü” adı verilir (Dökmen, 1995).

Testin ilk maddesinde deneklerin hoşlandıkları üç sınıf arkadaşlarının tercihi sorulur. İkinci maddesinde ise deneklerin en az hoşlandıkları üç sınıf arkadaşları sorulur. Her bir deneğin sosyometrik puanlarının hesaplanması şu şekildedir: İlk olarak deneklerden gelen her bir pozitif atama (nomination) birinci tercih +3, ikinci tercih +2 ve üçüncü tercih +1 puan olarak sıralanır. Negatif atamalarda ise ilk tercih -3, ikinci tercih -2 ve üçüncü tercih -1 puan olarak sıralanır. Toplam pozitif puanlar, toplam negatif puanlardan çıkartılır ve deneklerin sosyometrik puanlarına ulaşılır. Sıfır üzeri puan alanlar popüler (akranları tarafından kabul elden- akran kabulü), sıfır altında puan alanlar ise popüler olmayan (akranları tarafından reddedilen- akran reddi) öğrenciler olarak kabul edilir (Hatipoğlu- Sümer, 1999; Saföz- Güven,2008). (EK-1).

KA-Si Empatik Eğilim Ölçeği- Ergen Formu (KA-Si E.E.Ö)

KA-Si Empatik Eğilim Ölçeği Ergen Formu 10' u duygusal, 7' si bilişsel empatiyi ölçmek üzere toplam 17 maddeden oluşmaktadır. Yanıtlama biçimi ‘ (1) bana hiç uygun değil, (2) bana biraz uygun, (3) bana oldukça uygun ve (4) bana tamamen uygun’ şeklinde dört dereceli bir yapıda düzenlenmiştir. Ölçekte olumsuz madde olmadığı için katılımcı yanıtlarının puan değerleri yanıtlama biçimine paralel olarak toplanmaktadır. Ölçekten duygusal empatiyi ölçen 10 maddeye verilen yanıtların puanlarının toplanmasıyla elde edilen duygusal empati alt boyutu puanı, bilişsel empatiyi ölçen 7 maddeye verilen yanıtların puanlarının toplamı ile elde edilen bilişsel empati alt boyutu puanı ve bu ikisinin toplamından elde edilen toplam empatik eğilim puanı olmak üzere üç ayrı puan elde edilmektedir. Duygusal empati alt boyutundan elde edilecek minimum puan $10 \times 1 = 10$, maksimum puan $10 \times 4 = 40$, bilişsel empati alt boyutundan elde edilecek minimum puan $7 \times 1 = 7$, maksimum puan $7 \times 4 = 28$, minimum toplam empatik eğilim puanı $17 \times 1 = 17$, maksimum toplam empatik eğilim puanı ise $17 \times 4 = 68$ ’ dir. Ölçekten alınan puanlar arttıkça empatik eğilim artmakta, düştükçe empatik eğilim azalmaktadır.

KA-Sİ E.E.Ö- Ergen Formunun Geçerliliği ve Güvenirliği

Ölçeğin geçerliliği açıklayıcı faktör analizi (AFA), doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ve alt-üst grup ayırt edicilikleri ile sınanmıştır. Ölçeğin güvenirliliği ise alt ölçeklere ve ölçeğin geneline ilişkin Cronbach Alpha güvenirlilik katsayıları, alt ölçekler arasındaki korelasyon katsayıları ve test- tekrar- test korelasyon katsayıları hesaplanarak incelenmiştir (Kaya ve Siyez, 2010).

Ergen Formu için 6- 12. sınıfa devam eden 750 öğrenciden elde edilen verilerin AFA sonucunda 17 maddelik ölçeğin bilişsel empati (7 madde) ve duygusal empati (10 madde) olmak üzere iki faktörden oluştuğu görülmüştür. Uç grupların 17 maddeye ilişkin puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığı test edildiğinde maddelerin ve grupların anlamlın düzeyde ayırt edilebildiği sonucuna ulaşılmıştır. Ergen formunun geçerlik çalışması kapsamında son olarak AFA sonucundan elde edilen iki faktörlü model DFA ile test edilmiştir. DFA sonucunda iki faktörlü bu modelin uyum indeksleri yüksek bulunmuştur (Kaya ve Siyez, 2010).

KA- Sİ Ergen Formunun alt ölçeklere ve ölçeğin geneline ilişkin Cronbach Alpha güvenirlilik katsayıları, alt ölçekler arasındaki korelasyon katsayıları ve bir hafta arayla uygulanan test- tekrar test katsayıları ölçeğin güvenilir bir şekilde kullanılabileceğini göstermektedir (Kaya ve Siyez, 2010).

Alt ölçek puanları ile tüm ölçek puanı arasında yüksek bir korelasyon olduğu, alt ölçekler arasındaki korelasyon değerinin de .70' in üzerinde olduğu dikkate alındığında ölçek yapısının empatik eğilimleri belirlemede güvenilir bir araç olarak değerlendirilebileceğini ortaya koymaktadır (EK-2)

Çok Boyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği-Kısa Formu (ÇBÖYDÖ-K)

Öğrencilerin yaşam doyumlarının değerlendirilmesinde çok boyutlu yaşam doyum ölçeği kısa formu (ÇBÖYDÖ- K) kullanılmıştır (EK-3). 6 maddeden oluşan ölçek öğrencilerin hem yaşamın geneline ilişkin hem de aile, arkadaş, okul, benlik ve

yaşanılan çevre olmak üzere beş boyutta algılanan yaşam doyum düzeylerini değerlendirmektedir. Alt boyutlardan elde edilen puanların toplanması sonucunda yaşam doyum düzeyi bulunmaktadır (Siyez & Kaya, 2008).

Çok Boyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği- Kısa Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Çok Boyutlu Yaşam Doyumu Ölçeği çocuk ve ergenlerde yaşam doyumunu değerlendirmek için geliştirilmiştir. ÇBÖYDÖ- K geçerlik ve güvenirlik çalışması için 4., 5., 6., 7., ve 8. Sınıfa devam eden 394 öğrenciye uygulanmıştır. İç tutarlılık güvenirligi, ölçüt- bağıntılı geçerlik ve yapı geçerliği kabul edilebilir düzeydedir. ÇBÖYDÖ test- tekrar test güvenirligi ($r = .82$) ve iç tutarlılığı ($r = .89$) bulunmuştur. Toplam madde korelasyonları ise .64 ile .78 arasında değişmektedir.

ÇBÖYDÖ' nin güvenirligini test etmek için Cronbach alpha korelasyon katsayısı, düzenlenmiş toplam madde korelasyonu ve test- tekrar test güvenirligi ve ÇBÖYDÖ' nin boyutları arasında korelasyon metodları kullanılmıştır. ÇBÖYDÖ' nin geçerligini incelemek için Temel bileşenler analizi ve ölçüt bağıntılı geçerlik yöntemleri kullanılmıştır.

ÇBÖYDÖ' nin iç tutarlılığı toplam puanlar için Cronbach alpha kullanılarak hesaplanmıştır ve Cronbach alpha katsayısı .89 dur. Cronbach alpha kat sayısı sınıflar düzeyinde 4. Sınıflar için .71, 5. Sınıflar için .73, 6. Sınıflar için .65, 7. Sınıflar için .77 ve 8. Sınıflar için .87 olarak bulunmuştur. Bu katsayılar ÇBÖYDÖ' nin tüm sınıf seviyeleri arasında tutarlı olduğunu göstermektedir.

ÇBÖYDÖ' nin toplam puanları ile 5 boyutundaki (aile, arkadaş, okul, benlik ve yaşanılan çevre) madde toplam korelasyonları hesaplanmıştır ve .56 ile .78 arasında değişen güçlü toplam madde korelasyonları olduğu görülmüştür. ÇBÖYDÖ' nin boyutları arasındaki korelasyonlar .20 ile .53 arasında değişmektedir ve yaşam doyum alanları birbiriyle ilişkilidir.

Test-tekrar test güvenirligi ÇBÖYDÖ' nin iki hafta arayla aynı öğrencilere tekrar verilmesiyle yapılmıştır. Toplam puanlar ile iki testin puanları arasında pozitif korelasyon bulunmuştur ($r = .82$).

ÇBYDÖ' nin yapı geçerliğini değerlendirmek için açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. ÇBÖYDÖ' nin faktör puanları .49 ile .82 arasında değişmektedir ve özdeğer 2.89 düzeyinde bulunmuştur.

Ölçüt- bağımlı geçerlik Children's Depression Inventory (CDI) ve Self Concept Scale (SCI) ile korelasyon analizi yapılarak değerlendirilmiştir. Ölçüt-bağımlı geçerlik katsayıları toplam ÇBÖYDÖ puanları arasında göreceli olarak düşük bir ilişki bulunmuştur. CDI puanları ($r = -.47$) ve SCI puanları ($r = .44$) tür.

Aile Ortamı Ölçeği (Family Environment Questionnaire)

Aile Ortamı Ölçeği (Family Environment Questionnaire) Moos (1974) tarafından geliştirilmiştir. Aile Ortamı Ölçeği (EK-4) aile yapısını; kişiler arası ilişki (uyumluluğa [birlik-beraberlik] karşın çatışma) ve organizasyon-kontrol olarak iki boyutta ölçer. 30 maddelik bu ölçeğin 15 maddesi kişiler arası ilişki boyutu üzerine odaklanır. Diğer bir ifadeyle, aile üyelerinin birbirlerine gösterdikleri desteği derecelendirir. Bu alt ölçek aile üyeleri arasındaki bağlılık, açıklık ve uyumsuzluk derecelerini ölçer. Organizasyon-kontrol alt ölçeği de 15 maddeden oluşur ve aile kuralları, aile düzeninin katılımı ve aile yapısı içerisindeki diğer bütün organizasyon planları gibi yönleri içerir. Aile Ortamı Ölçeği'nin her bir alt ölçeğinden alınabilecek puanlar minimum 15 ile 75 arasında değişir (Usluer, 1989; akt. Aslan, 2008).

Ölçeğin uyarlaması Usluer (1989) tarafından yapılmıştır ve ilk hali 30 maddeden oluşmaktadır. 1990 yılında Necla Öner ve Sibel Usluer tarafından yenilenmesi yapılarak, bazı maddelerin ölçekten çıkarılmasıyla, 26 maddeden oluşan ölçeğin revize edilmiş hali ortaya çıkarılmıştır (Öner, 1997; akt. Aslan, 2008).

Aile Ortamı Ölçeği' nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Ölçeğin 26 maddelik hali için Aslan (2008) tarafından geçerlik güvenirlik çalışması yapılmıştır. Aslan (2008)'ın araştırmasında veri toplama aracı olarak kullanılan Aile Ortamı Ölçeği'nin ölçmeyi hedeflediği kuramsal yapı ve özellikleri ne derecede ölçtüğünü istatistiksel olarak saptamak için toplam örneklem içinden şans (random) yöntemiyle 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinden seçilen 167 kişiden elde edilen veriler üzerinden faktör analizi yapılarak yapı geçerliğine bakılmıştır. Varimax rotasyon tekniğiyle yapılan faktör analizi sonuçlarına göre, ortak varyans değerleri düşük olan maddeler: 4, 18, 20; madde toplam korelasyonu .25'in altında kalan maddeler: 5, 12, 16, 25, 26; faktör yük değeri .30'un altında kalan maddeler: 17 ve 21; faktör yük değeri iki boyuta dağılan ve faktör yük değerleri arasındaki farkın .10'un altında kaldığı maddeler: 3 ve 9 numaralı maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Analizler sonucunda 1, 2, 7, 10 ve 11 numaralı maddelerin "Düzen" alt boyutunu ölçen maddeler; 6, 8, 13, 14, 15, 19, 22, 23, 24 numaralı maddelerin ise "Birlik ve Uyum" alt boyutunu ölçen maddeler olduğu sonucuna varılmış; alt boyutlar ölçeğin ve maddelerin kapsamına göre uzman görüşüyle yeniden adlandırılmışlardır. Birinci faktörde yer alan 5 maddenin faktör yükleri .78 ile .54 arasında değişmekte, açıkladıkları varyansın %21.42 olduğu görülmüştür. İkinci faktörde yer alan 9 maddenin ise faktör yüklerinin .74 ile .48 arasında değişmekte ve açıkladıkları varyansın %28.72 olduğu görülmüştür. Toplam 14 madde üzerinden yapılan analiz sonuçlarına göre Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri .91 düzeyinde bulunmuştur. Bartlett testi sonucu ise (826,41; $p < .01$) faktör analizinin değişkenler için uygun olduğunu göstermektedir. İki faktör üzerinden açıklanan toplam varyans %50.14 olarak kabul edilebilir düzeydedir .

Örnekleme oluşturan öğrencilerin ölçeğe verdikleri cevaplar arasında tutarlılığı test etmek ve ölçeğin ölçmek istediği özelliği ne derece doğru ölçtüğünü tespit etmek amacıyla, 14 madde üzerinden yapılan güvenirlik çalışmasında toplam 167 öğrenciye uygulanan ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .88 olarak elde edilmiştir (EK-4).

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada öğrencilerin demografik (cinsiyet, yaş, akademik başarı, sınıf ailelerinin gelir ve eğitim düzeyleri) özelliklerini belirlemek için, araştırmacı tarafından hazırlanan, “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır (EK-5).

Verileri Çözümleme Teknikleri

Verilerin çözümlenmesinde sosyo- demografik verilerin frekans dağılımları ve ölçeklerin aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır.

Öğrencilerin iki farklı akademik ortamdaki sosyometrik statüleri arasında anlamlı farkların tespiti için Kappa Analizi ve McNemar Testi uygulanmıştır.

Mann- Whitney U testi, iki ilişkisiz örneklemden elde edilen puanların birbirlerinden anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğini yani grupların ilgilenilen değişkenler bakımından evrende benzer dağılımlara sahip olup olmadığını test eder. U testi, puanların normallik varsayımının karşılanmadığı durumlarda ilişkisiz t-testinin alternatifi olarak da görülür (Büyüköztürk, 2004). Bu araştırmada BİLSEM’ e devam eden üstün zekalı çocuklarla çalışılmıştır, örneklem sayısının az olması nedeniyle, dağılım normalliği sağlanamadığı durumlarda Mann- Whitney U testi kullanılmıştır.

Aile Ortamı Ölçeği-Düzen alt boyutu ve birlik alt boyutu, Çok Boyutlu Yaşam Doyumu Ölçeği ve Empati Ölçeği- duygusal empati alt boyutu ve bilişsel empati alt boyutundan alınan puanların, sosyometrik statülere göre farklılaşp farklılaşmadığını değerlendirmek için Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Verilerin analizinde anlamlılık değeri $P < .05$ kabul edilmiştir.

BÖLÜM IV

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, araştırmanın amaçları doğrultusunda BİLSEM'e devam eden üstün yetenekli öğrencilerden sosyometri testi, KA-Sİ Empatik Eğilim Ölçeği, Aile Ortamı Ölçeği, Çok Boyutlu Yaşam Doyumu Ölçeği'nden elde edilen bulgulara yer verilmektedir.

Tanımlayıcı İstatistikler

Örneklem grubunun KA-Sİ Empatik Eğilim Ölçeği, Aile Ortamı Ölçeği, Çok Boyutlu Yaşam Doyumu Ölçeği'ne ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo2: Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçlarına İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Ölçekler	Boyutları	\bar{X}	ss	Puan Aralığı
KA-Sİ Empatik Eğilim Ölçeği	Duygusal Empati Boyutu	30.8571	6.53	10–40
	Bilişsel Empati Boyutu	21.7143	4.83	7–28
	Empatik Eğilim Toplam	52.5714	10.44	17–68
Çok Boyutlu Yaşam Doyumu Ölçeği	Yaşam Doyumu	30.7143	5.71	6–36
Aile Ortamı Ölçeği	Düzen Boyutu	14.5714	3.45	5–20
	Birlik-uyum Boyutu	26.7619	6.26	9–36
	Aile Ortamı Toplam	42.0952	10.68	16–80

Araştırmanın Alt Problemlerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi “Üstün zekalı öğrencilerin BİLSEM ve ilköğretim okulu olmak üzere buldukları iki eğitim ortamındaki sosyometrik statüleri sevilme kriterine göre tutarlılık göstermekte midir? Şeklinde ifade edilmektedir. Bu amaç doğrultusunda öğrencilerin hem ilköğretim okullarında devam ettikleri sınıf içerisinde, hem de BİLSEM’ de “sevilme kriterine” göre sosyometri testi uygulanmıştır. Öğrencilerin BİLSEM’ deki sosyometrik statüleri ile okullarındaki sosyometrik statülerinin tutarlılığını karşılaştırmak için Kappa Analizi ve McNemar testi yapılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 3’ te yer almaktadır.

Kappa analizi sonucunda Kappa değeri 0.53, $p < .05$ olarak bulunmuştur. Kappa değerinde 0.41 – 0.6 aralığı orta düzeyde uyumu göstermektedir (Yurdugül, t.y.). Buna göre “sevilme kriterine” göre üstün zekalı öğrencilerin iki farklı ortamdaki sosyometrik statülerinde orta düzeyde uyum olduğu söylenebilir.

Tablo 3 “Sevilme kriterine” göre üstün zekalı öğrencilerin BİLSEM ve ilköğretim okulundaki kabul görme statülerinin karşılaştırılması

		İlköğretim Okulu Statü					
		Kabul Gören		Kabul Görmeyen		Toplam	
		F	%	f	%	F	%
BİLSEM Statü	Kabul Gören	13	86.7	2	13.3	15	100
	Kabul Görmeyen	2	33.3	4	66.7	6	100

Tablo3 incelendiğinde Sosyometri Testinde sevilme kriterine göre BİLSEM’ de kabul gören statüde 15 öğrenci bulunmaktadır. Sevilme kriterine göre BİLSEM’ de kabul gören öğrencilerin %86.7’ si (n=13) okulunda da kabul görmekteyken; BİLSEM’ de kabul gören öğrencilerin %13.3’ ü (n=2) okulunda kabul görmeyen statüde yer almaktadır. Ayrıca BİLSEM’ de kabul görmeyen statüde yer alan öğrencilerin %66.7’ si (n=4) okulunda da reddedilen statüde yer almaktayken;

BİLSEM’ de kabul görmeyen statüde yer alan öğrencilerin %33.3 ’ü (n=2) okulunda kabul gören statüde yer almaktadır.

Yapılan Mc Nemar testi sonucunda da gruplar arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığını göstermektedir ($p<.05$). Buna göre üstün zekalı çocukların “sevilme kriterine” göre iki farklı eğitim ortamında kabul görüp görmeleri farklılık göstermemektedir. Diğer bir ifadeyle bir eğitim kurumunda kabul gören üstün zekalı çocuklar diğer eğitim kurumunda da kabul görürken; bir eğitim kurumunda kabul görmeyen çocuklar diğer eğitim kurumunda da kabul görmemektedir.

Araştırmanın ikinci alt problemi “Üstün zekalı öğrencilerin BİLSEM ve ilköğretim okulu olmak üzere buldukları iki eğitim ortamındaki sosyometrik statüleri yakınlık kriterine göre uyumluluk göstermekte midir?” şeklinde ifade edilmektedir. Bu amaç doğrultusunda öğrencilerin hem okullarında devam ettikleri sınıf içerisinde, hem de BİLSEM’ de “yakınlık kriterine” göre sosyometri testi uygulanmıştır. Öğrencilerin BİLSEM’ deki sosyometrik statüleri ile okullarındaki sosyometrik statülerinin tutarlılığını karşılaştırmak için Kappa Analizi ve McNemar testi yapılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 4’ te yer almaktadır.

Kappa analizi sonucunda Kappa değeri 0.48, $p<.05$ olarak bulunmuştur. Kappa değerinde 0.41 – 0.6 aralığı orta düzeyde uyumu göstermektedir (Yurduğül, t.y.). Buna göre “yakınlık kriterine” göre üstün zekalı öğrencilerin iki farklı ortamdaki sosyometrik statülerinde orta düzeyde uyum olduğu söylenebilir.

Tablo 4 “Yakınlık kriterine” göre üstün zekalı öğrencilerin BİLSEM ve İlköğretim okulundaki kabul görme statülerinin karşılaştırılması

		İlköğretim Okulu Statü					
		Kabul Gören		Kabul Görmeyen		Toplam	
		f	%	F	%	f	%
BİLSEM	Kabul Gören	11	8.6	3	21.4	4	100
Statü	Kabul Görmeyen	4	57.1	3	42.9	7	100

Tablo 4 incelendiğinde “*Yakınlık kriterine*” ne göre BİLSEM’ de kabul gören statüde 14 öğrenci bulunmaktadır. “*Yakınlık kriterine*” ne göre BİLSEM’ de kabul gören öğrencilerin %78,6’sı (n=11) ilköğretim okulunda da kabul görmekteyken; BİLSEM’ de kabul gören öğrencilerin %21,4 ’ü (n=3) ilköğretim okulunda reddedilen statüde yer almaktadır. Ayrıca “*Yakınlık kriterine*” ne göre BİLSEM’ de kabul görmeyen statüde 7 öğrenci bulunmaktadır. “*Yakınlık kriterine*” ne göre BİLSEM’ de kabul görmeyen statüde yer alan öğrencilerin %57,1’i (n=4) okulunda da kabul görmeyen statüde yer almaktayken, BİLSEM’ de kabul görmeyen statüde yer alan öğrencilerin %42,9’ u (n=3) okulunda kabul gören statüde yer almaktadır.

Yapılan Mc Nemar testi sonucunda da gruplar arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığını göstermektedir ($p > .05$). Buna göre üstün zekalı çocukların “yakınlık kriterine” göre iki farklı eğitim ortamında kabul görüp görmeleri farklılık göstermemektedir. Diğer bir ifadeyle bir eğitim kurumunda kabul gören üstün zekalı çocuklar diğer eğitim kurumunda da kabul görürken; bir eğitim kurumunda kabul görmeyen çocuklar diğer eğitim kurumunda da kabul görmemektedir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Üstün zekalı öğrencilerin empatik eğilimleri BİLSEM'deki sosyometrik statülerine göre farklılık göstermekte midir? şeklinde ifade edilmektedir. Bu amaç doğrultusunda öğrencilerin BİLSEM’ deki ‘sevilme kriterine’ ve ‘yakınlık kriterine’ göre yapılan sosyometri testi sonuçları ile empatik eğilim ölçeğinden aldıkları puanlarına ilişkin Mann Whitney U- testi sonuçlarına sırasıyla Tablo5 ve Tablo 6’ da yer verilmiştir.

Tablo5 ‘‘Sevilme kriterine’’ göre BİLSEM’ de uygulanan sosyometri testine göre Empatik Eğilim

	Sosyometrik Statü	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
<i>Duygusal Empati Alt Boyutu</i>	Kabul Gören	15	11.87	78.00	32.000	.310
	Kabul Görmeyen	6	10.33	2.00		
<i>Bilişsel Empati Alt Boyutu</i>	Kabul Gören	15	13,17	97,50	12.500	.011
	Kabul Görmeyen	6	5.58	3.50		
<i>Empatik Eğilim</i>	Kabul Gören	14	11.68	63.50	27.000	.160
	Kabul Görmeyen	7	9.64	7.50		

Yapılan Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre, üstün zekalı ocukların BİLSEM’ deki ‘sevilme kriterine’ göre yapılan sosyometri testindeki kabul görme ve kabul görmeme statülerine göre duygusal empati puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur (U=32.000 p>.05). Diğer yandan üstün zekalı ocukların BİLSEM’ deki ‘sevilme kriterine’ göre yapılan sosyometri testindeki kabul görme ve kabul görmeme statülerine göre bilişsel empati puanlarının anlamlı bir farklılık bulunmuştur (U=12.500 p< .05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında kabul gören statüde yer alan öğrencilerin, reddedilen statüde yer alan öğrencilere göre bilişsel empati düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Üstün zekalı ocukların BİLSEM’ deki ‘sevilme kriterine’ göre yapılan sosyometri testindeki kabul görme ve kabul görmeme statülerine göre empatik eğilim puanları anlamlı bir farklılık göstermemektedir (U=27.000, p>.05).

Tablo 6 'Yakınlık kriterine' göre BİLSEM' de uygulanan sosyometri testine göre Empatik Eğilim

	Sosyometrik Statü	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
<i>Duygusal Empati Alt Boyutu</i>	Kabul Gören	14	11.68	163.50	39.500	.477
	Kabul Görmeyen	7	9.64	67.50		
<i>Bilişsel Empati Alt Boyutu</i>	Kabul Gören	14	12.75	178.50	24.500	.067
	Kabul Görmeyen	7	7.50	52.50		
<i>Empatik Eğilim</i>	Kabul Gören	14	11.79	165.00	38.000	.411
	Kabul Görmeyen	7	9.43	66.00		

Yapılan Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre, üstün zekalı çocukların BİLSEM' deki 'yakınlık kriterine' göre yapılan sosyometri testindeki kabul görme ve kabul görmeme statülerine göre ile duygusal empati ($U=39.500, p>.05$), bilişsel empati ($U=24.500, p>.05$) ve Empatik Eğilim Düzeyi ($U=38.000, p>.05$) puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Araştırmanın dördüncü alt problemi, "Üstün zekalı öğrencilerin empatik eğilimleri ilköğretim okulundaki sosyometrik statülerine göre farklılık göstermekte midir?" şeklinde ifade edilmiştir. Bu amaç doğrultusunda öğrencilerin ilköğretim okulundaki 'sevilmeye kriterine' ve 'yakınlık kriterine' göre empatik eğilim ölçeğinden aldıkları puanların farklılaşıp farklılaşmadığı Mann Whitney U- testi ile incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara sırasıyla Tablo7 ve Tablo 8' de yer verilmiştir

Tablo7 'Sevilme kriterine' göre ilköğretim okullarında uygulanan sosyometri testine göre Empatik Eğilim

	Sosyometrik Statü	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
<i>Duygusal Empati Alt Boyutu</i>	Kabul Gören	15	11.33	170.00	32.000	.310
	Kabul Görmeyen	6	10.17	61.00		
<i>Bilişsel Empati Alt Boyutu</i>	Kabul Gören	15	12.80	192.00	18.000	.035
	Kabul Görmeyen	6	6.50	39.00		
<i>Empatik Eğilim</i>	Kabul Gören	15	11.93	179.00	31.000	.275
	Kabul Görmeyen	6	8.67	52.00		

Tablo 7 incelendiğinde, Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre, üstün zekalı çocukların ilköğretim okullarındaki 'sevilme kriterine' göre yapılan sosyometri testindeki kabul görme ve kabul görmeme statülerine göre duygusal empati puanlarının (U= 32.000, $p>.05$) ve toplam ölçek puanlarının (U= 31.000, $p>.05$) anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Yine Tablo 7' de görülebileceği gibi üstün zekalı çocukların ilköğretim okullarındaki 'sevme kriterine' göre yapılan sosyometri testindeki kabul görme ve kabul görmeme statülerine göre bilişsel empati puanları arasında anlamlı farklılaşma bulunmuştur (U=18,000, $p<.05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında kabul gören statüde yer alan öğrencilerin, kabul görmeyen statüde yer alan öğrencilere göre bilişsel empati düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 8 ‘Yakınlık kriterine’ göre ilköğretim okullarında uygulanan sosyometri testi sonuçlarına göre Empatik Eğilim

	Sosyometrik Statü	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
<i>Duygusal</i>	Kabul Gören	14	11.29	158.00		
<i>Empati Alt Boyutu</i>	Kabul Görmeyen	7	10.43	73.00	45.000	.765
<i>Bilişsel</i>	Kabul Gören	14	11.71	164.00		
<i>Empati Alt Boyutu</i>	Kabul Görmeyen	7	9.57	67.00	39.000	.454
<i>Empatik</i>	Kabul Gören	14	10.93	153.00	48.000	.940
<i>Eğilim</i>	Kabul Görmeyen	7	11.14	78.00		

Tablo 8 incelendiğinde, Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre, üstün zekalı çocukların ilköğretim okullarındaki ‘yakınlık kriterine’ göre yapılan sosyometri testindeki kabul görme ve kabul görmeme statülerine göre duygusal empati puanlarının (U= 45.000, $p>.05$) ve bilişsel empati puanlarının (U=39,000, $p>.05$) anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Benzer şekilde üstün zekalı çocukların ilköğretim okullarındaki ‘yakınlık kriterine’ göre yapılan sosyometri testindeki statülerine göre empatik eğilim puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur (U=48.000, $p>.05$).

Araştırmanın beşinci alt problemi ‘‘Üstün zekalı öğrencilerin yaşam doyumları BİLSEM’deki sosyometrik statülerine göre farklılık göstermekte midir? şeklinde ifade edilmiştir. Bu amaç doğrultusunda öğrencilerin BİLSEM’deki ‘sevilme kriterine’ ve ‘yakınlık kriterine’ göre yapılan sosyometri testi sonuçları ile Çok Boyutlu Yaşam Doyumu Ölçeği’nden aldıkları puanların Mann Whitney U-testi sonuçlarına Tablo 9 ve Tablo 10’da sırasıyla yer verilmiştir

Tablo 9 ‘Sevilme kriterine’ BİLSEM’ de uygulanan sosyometri testine göre Yaşam Doyumları

	Sosyometrik Statü	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Çok Boyutlu Yaşam Doyumu Ölçeği	Kabul gören	15	11.27	169.00	41.000	.755
	Kabul Görmeyen	6	10.33	62.00		

Tablo 9 incelendiğinde, Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre, üstün zekalı çocukların BİLSEM’deki ‘sevilme kriterine’ göre yapılan sosyometri testindeki kabul görme ve kabul görmeme statülerine göre yaşam doyumları puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur (U= 41.000 p>.05).

Tablo10 ‘Yakınlık kriterine’ göre BİLSEM’ de uygulanan sosyometri testine göre Yaşam Doyumları

	Sosyometrik Statü	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Çok Boyutlu Yaşam Doyumu Ölçeği	Kabul gören	14	11.68	163.50	48.000	.940
	Kabul Görmeyen	7	9.64	67.50		

Tablo 10 incelendiğinde, Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre, üstün zekalı çocukların BİLSEM’deki ‘yakınlık kriterine’ göre yapılan sosyometri testindeki Kabul Görme ve Kabul Görmeme statülerine göre yaşam doyumları puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur (U= 48.000 p>.05).

Araştırmanın altıncı alt problemi “Üstün zekalı öğrencilerin yaşam doyumları ilköğretim okulundaki sosyometrik statülerine göre farklılık göstermekte midir?” şeklinde ifade edilmiştir. Bu amaç doğrultusunda öğrencilerin ilköğretim

okulundaki ‘sevilme kriterine’ ve ‘yakınlık kriterine’ göre yapılan sosyometri testi sonuçları ile Çok Boyutlu Yaşam Doyumu Ölçeği’ nden aldıkları puanların Mann Whitney U- testi sonuçlarına Tablo 11 ve Tablo 12’ de sırasıyla yer verilmiştir

Tablo11 ‘Sevilme kriterine’ göre ilköğretim okullarında uygulanan sosyometri testi sonuçlarına göre Yaşam Doyumları

	Sosyometrik Statü	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Çok Boyutlu Yaşam Doyumu Ölçeği	Kabul gören	15	11.40	171.00	39.000	.639
	Kabul Görmeyen	6	10.00	60.00		

Tablo11 incelendiğinde, Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre, üstün zekalı çocukların ilköğretim okullarındaki ‘sevilme kriterine’ göre yapılan sosyometri testindeki kabul görme ve kabul görmeme statülerine göre yaşam doyumları puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur (U= 39.000 p>.05).

Tablo 12 ‘yakınlık kriterine’ göre ilköğretim okullarında uygulanan sosyometri testi sonuçlarına göre Yaşam Doyumları

	Sosyometrik Statü	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Çok Boyutlu Yaşam Doyumu Ölçeği	Kabul gören	15	12.79	179.00	24.000	.061
	Kabul Görmeyen	6	7.43	52.00		

Tablo 12 incelendiğinde, Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre, üstün zekalı çocukların ilköğretim Okullarındaki ‘yakınlık kriterine’ göre yapılan sosyometri testindeki Kabul Görme ve Kabul Görmeme statülerine göre yaşam

doyumları puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur (U= 24.000 p>.05).

Araştırmanın yedinci alt problemi Üstün zekalı öğrencilerin aile yaşantıları BİLSEM'deki sosyometrik statülerine göre farklılık göstermekte midir? şeklinde ifade edilmiştir. Bu amaç doğrultusunda öğrencilerin BİLSEM' deki 'sevilme kriterine' ve 'yakınlık kriterine' göre yapılan sosyometri testi sonuçları ile Aile Ortamı Ölçeği' nden aldıkları puanların Mann Whitney U- testi sonuçlarına Tablo 13 ve Tablo 14'te sırasıyla yer verilmiştir

Tablo13 'sevilme kriterine' göre BİLSEM' de uygulanan sosyometri testi sonuçlarına göre Aile Ortamları

	Sosyometrik Statü	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Düzen	Kabul Gören	15	9.93	149.00	29.000	.206
Boyutu	Kabul Görmeyen	6	13.67	82.00		
Birlik	Kabul Gören	15	9.80	147.00	27.000	.160
Boyutu	Kabul Görmeyen	6	14.00	84.00		
Aile	Kabul Gören	15	9.97	149.50	29.500	.226
Ortamı	Kabul Görmeyen	6	13.58	81.50		
Toplam						

Tablo13 incelendiğinde, Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre, üstün zekalı çocukların BİLSEM' deki 'sevilme kriterine' göre yapılan sosyometri testindeki kabul görme ve kabul görmeme statülerine göre Aile Ortamı- Düzen Alt boyutu puanlarının(U=29.000, p>.05), Aile Ortamı - Birlik- Uyum Alt boyutu puanlarının (U=27.000, p>.05) ve Aile Ortamı puanlarının (U=29.500, p>.05) anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur

Tablo14 ‘Yakınlık kriterine’ göre BİLSEM’ de uygulanan sosyometri testi sonuçlarına göre Aile Ortamları

	Sosyometrik Statü	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Düzen	Kabul Gören	14	9.14	128.00	23.000	.049
Boyutu	Kabul Görmeyen	7	14.71	103.00		
Birlik	Kabul Gören	14	9.18	128.50	23.500	.057
Boyutu	Kabul Görmeyen	7	14.64	102.50		
Aile	Kabul Gören	14	9.18	128.50	23.500	.057
Ortamı	Kabul Görmeyen	7	14.64	102.50		
Toplam						

Tablo14 incelendiğinde, Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre, üstün zekalı çocukların BİLSEM’ deki ‘yakınlık kriterine’ göre yapılan sosyometri testindeki kabul görme ve kabul görmeme statülerine göre Aile Ortamı- Düzen Alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($U=23.000$, $p<.05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında kabul görmeyen öğrencilerin kabul gören öğrencilere göre düzen alt boyutunda daha yüksek puan aldığı görülmektedir. Üstün zekalı çocukların BİLSEM’ deki ‘yakınlık kriterine’ göre yapılan sosyometri testindeki kabul görme ve kabul görmeme statülerine göre Aile Ortamı - Birlik-Uyum Alt boyutu puanlarının ($U=23.500$, $p>.05$) ve Aile Ortamı puanlarının ($U=23.500$, $p>.05$) anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Araştırmanın sekizinci alt problemi “Üstün zekalı öğrencilerin aile yaşantıları ilköğretim okulundaki sosyometrik statülerine göre farklılık göstermekte midir? şeklinde ifade edilmiştir. Bu amaç doğrultusunda öğrencilerin ilköğretim Okullarındaki ‘sevilme kriterine’ ve ‘yakınlık kriterine’ göre yapılan sosyometri testi sonuçları ile Aile Ortamı Ölçeği’ nden aldıkları puanların Mann Whitney U- testi sonuçlarına Tablo 15 ve Tablo 16’da sırasıyla yer verilmiştir.

Tablo15 ‘Sevilme kriterine’ göre ilköğretim Okullarında uygulanan sosyometri testi sonuçlarına göre Aile Ortamları

	Sosyometrik Statü	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Düzen Boyutu	Kabul Gören	15	11.33	170.00	40.000	.693
	Kabul Görmeyen	6	10.17	61.00		
Birlik Boyutu	Kabul Gören	15	10.57	158.50	38.500	.612
	Kabul Görmeyen	6	12.08	72.50		
Aile Ortamı Toplam	Kabul Gören	15	10.90	163.50	43.500	.907
	Kabul Görmeyen	6	11.25	67.50		

Tablo 15 incelendiğinde, Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre, üstün zekalı çocukların ilköğretim okullarındaki ‘sevilme kriterine’ göre yapılan sosyometri testindeki Kabul Görme ve Kabul Görmeme statülerine göre Aile Ortamı- Düzen Alt boyutu puanlarının ($U=40.000$, $p>.05$), Aile Ortamı - Birlik- Uyum Alt boyutu puanlarının ($U=38.500$, $p>.05$) Aile Ortamı toplam puanlarının ($U=43.500$, $p>.05$) anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur .

Tablo 16 ‘ yakınlık kriterine’ göre ilköğretim okullarında uygulanan sosyometri testi sonuçlarına göre Aile Ortamları

	Sosyometrik Statü	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Düzen Boyutu	Kabul gören	14	11.71	164.00	39.000	.449
	Kabul Görmeyen	7	9.57	67.00		
Birlik Boyutu	Kabul Gören	14	10.54	147.50	42.500	.627
	Kabul Görmeyen	7	11.93	83.50		
Aile Ortamı Toplam	Kabul Gören	14	10.96	153.50	48.500	.970
	Kabul Görmeyen	7	11.07	77.50		

Tablo 16 incelendiğinde, Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre, üstün zekalı çocukların ilköğretim okullarındaki ‘yakınlık kriterine’ göre yapılan sosyometri testindeki kabul görme ve kabul görmeme statülerine göre Aile Ortamı-Düzen Alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($U= 39.000$, $p<.05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında kabul gören öğrencilerin aile ortamı ölçüğü düzen alt boyutundan daha yüksek puan aldığı görülmektedir. Üstün zekalı çocukların ilköğretim okullarındaki ‘yakınlık kriterine’ göre yapılan sosyometri testindeki kabul görme ve kabul görmeme statülerine göre Aile Ortamı - Birlik-Uyum Alt boyutu puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($U=42.500$, $p>.05$). Üstün zekalı çocukların ilköğretim okullarındaki ‘yakınlık kriterine’ göre yapılan sosyometri testindeki kabul görme ve kabul görmeme statülerine göre Aile Ortamı puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($U=48.500$, $p>.05$)

Sonuç olarak üstün zekalı çocukların sosyometrik statüleri iki farklı akademik ortamda değişmemektedir. Üstün zekalı 6-8. sınıf öğrencilerinin empatik eğilimleri iki farklı akademik ortamdaki sosyometrik statülerine göre farklılaşmamaktadır. Ancak kabul gören statüde yer alan üstün zekalı öğrencilerin bilişsel empati düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Üstün zekalı 6-8. sınıf öğrencilerinin yaşam doyumları sosyometrik statülerine göre farklılaşmamaktadır. Üstün zekalı 6-8. sınıf öğrencilerin aile yaşantıları sosyometrik statülere göre farklılaşmamaktadır. Ancak ‘yakınlık’ kriterine göre yapılan sosyometri testinde kabul görmeyen statüde yer alan öğrencilerin ailelerinin düzenine yönelik algısı 0.001 puanlık bir farkla daha yüksek çıkmıştır.

BÖLÜM V

Tartışma ve Yorum

Bu çalışmada, amaç bölümünde belirtildiği gibi üstün zekalı öğrencilerin iki farklı akademik ortamdaki sosyometrik statülerine göre empatik eğilimleri, yaşam doyumları ve aile yaşantılarını incelemek hedeflenmiştir.

Üstün Zekalı Öğrencilerin İki Farklı Akademik Ortamdaki Sosyometrik Statülerine Yönelik Tartışma ve Yorum

Üstün zekalı öğrencilerin iki farklı akademik ortamdaki sosyometrik statülerinin farklılaşıp farklılaşmadığını öğrenmek amacıyla BİLSEM’ e devam eden 6-8. sınıf öğrencilerine hem BİLSEM’ de hem de devam ettikleri ilköğretim okullarında sosyometri testi uygulanmıştır. Sosyometri testleri ‘sevilme’ ve ‘yakınlık’ olmak üzere iki kritere göre uygulanmıştır.

Yapılan değerlendirmeler sonucunda 6-8. sınıfa devam eden üstün zekalı öğrencilerin sosyometrik statülerinin iki farklı akademik ortamda farklılaşmadığı görülmüştür. Başka bir ifadeyle üstün zekalı öğrencilerin sosyometrik statüleri üstün zekalı olan ve üstün zekalı olmayan akranları arasında değişmemektedir. Literatürde üstün zekalı çocukların iki farklı akademik ortamdaki sosyometrik statülerini değerlendiren bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Yine ilköğretim okulunda yapılan sosyometrik statü testlerine göre üstün zekalı öğrencilerin büyük çoğunluğu okullarındaki akranları tarafından kabul görmektedir. Bu sonuç alan yazında yer alan bazı araştırma sonuçlarını desteklemektedir (Lindzey& Bryna,1968; akt. Dökmen, 1987; Bonney, 1944; Hill, 1963; akt. Dökmen, 1987; Pears, 2010). Luftig & Nichols, (2010)’ın çalışmasında üstün zekalı erkeklerin akranları tarafından kabul gördüğünü belirtmesi araştırma

bulgularıyla paralellik göstermektedir. Ancak yine Luftig & Nichols (2010)'ın araştırmasında üstün zekalı kızların, üstün zekalı olmayan akranları ile iyi sosyal ilişkiler kuramadığı ya da popülerite oluşturamadığı, üstün zekalı kızların daha negatif sosyal statüye sahip oldukları bulgusu araştırma sonuçlarıyla örtüşmemektedir. Bu farklılığın üstün zekalı çocukların diğer prososyal davranışlara sahip olma düzeyiyle ilgili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca üstün zekalı öğrencilerin genel olarak akademik başarıların yüksek olduğu bilinmektedir. Akademik başarının ise sosyometrik statüleri etkilediği bazı araştırmacılarla (Aslan, 2008) desteklenmektedir. Kızlar arasındaki başarılı olma isteğinin, erkeklere göre daha belirgin olduğu düşünüldüğünde üstün zekalı ve başarılı kızların diğer kız arkadaşları tarafından kabul görmemesi bu farklılığı açıklayan bir diğer unsur olabilmektedir.

Üstün Zekalı Öğrencilerin Sosyometrik Statülerine Göre Empatik Eğilimlerine Yönelik Tartışma ve Yorum

Yapılan değerlendirmeler sonucunda üstün zekalı 6-8. sınıf öğrencilerinin BİLSEM' de ve ilköğretim okullarında 'sevilme kriteri' ne göre uygulanan sosyometri testine göre, kabul gören ve kabul görmeyen öğrencilerin duygusal empati ve empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ancak kabul gören statüde yer alan öğrencilerin, kabul görmeyen statüde yer alan öğrencilere göre bilişsel empati düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonucun, üstün zekalı öğrencilerin yaşıtlarına göre bilişsel gelişimlerinin hızlı olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

BİLSEM' de ve ilköğretim okullarında 'yakınlık kriteri' ne göre uygulanan sosyometri testlerine göre, kabul gören ve kabul görmeyen öğrencilerin duygusal empati, bilişsel empati ve empatik eğilim düzeylerinin farklılaşmadığı görülmektedir.

Yapılan araştırmada sosyometrik statüler ile empatik eğilim arasında anlamlı bir ilişki bulunmasa da, bazı araştırmalar (Lindzey & Bryne, 1968; Bell & Hall, 1954; akt. Dökmen, 1987; Yılmaz-Yüksel, 2003; akt. Küçükkaragöz, Akay & Bulat, 2011;

Rehber, 2007; Dökmen,2004; Hartup, 1995; akt. Bruyn& Boom, 2005) sosyometrik statüler ile empatik eğilim arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmektedir. Dökmen (1987)'in çalışması ise araştırma bulgularını desteklemektedir.

Bu farklılığın örneklemimizi oluşturan grubun sayıca az olmasından ve sosyometrik statüler üzerinde empati becerileri dışında başka değişkenlerin de etkili olabileceğinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Üstün Zekalı Öğrencilerin İki Farklı Akademik Ortamdaki Sosyometrik Statülerine Göre Yaşam Doyumlarına Yönelik Tartışma ve Yorum

Üstün zekalı çocukların BİLSEM' deki ve ilköğretim okullarındaki 'sevilme kriterine' ve 'yakınlık kriterine' göre yapılan sosyometri testindeki kabul görme ve kabul görmeme statülerine göre yaşam doyumları puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu bulgu literatürde yer alan çalışmalar (Kaya& Siyez, 2008; Saföz- Güven, 2008; Izard, 1959; Krieger ve Schwartz, 1965, akt. Dökmen, 1987) tarafından desteklenmemektedir. Bu sonucun üstün zekalı çocukların, üstün zekalı olmayan akranlarına göre, yaşam doyumları üzerinde sosyometrik statülerinin etkisinin daha az olabileceğini göstermektedir. Bazı araştırmalar (Neihart, 1999; akt. Boazman, 2006) yeteneğin, üstün zekalıların yaşam doyumunu üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu belirtmektedir.

Üstün Zekalı Öğrencilerin İki Farklı Akademik Ortamdaki Sosyometrik Statülerine Göre Aile Yaşantılarına Yönelik Tartışma ve Yorum

BİLSEM ve ilköğretim okullarında 'sevilme kriterine' göre yapılan sosyometri testinde ve ilköğretim okullarında 'yakınlık kriterine' göre yapılan sosyometri testindeki kabul görme ve kabul görmeme statülerine göre Aile Ortamı- Düzen Alt boyutu, Aile Ortamı- Birlik-Uyum Alt boyutu ve Aile ortamları puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Üstün zekalı çocukların

BİLSEM’deki ‘yakınlık kriterine’ göre yapılan sosyometri testindeki kabul görme ve kabul görmeme statülerine göre Aile Ortamı- Birlik- Uyum Alt boyutu ve aile ortamı puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Ancak BİLSEM’deki ‘yakınlık kriterine’ göre yapılan sosyometri testi sonucunda kabul görmeyen öğrencilerin kabul gören öğrencilere göre aile ortamı- düzen alt boyutunda daha yüksek puan aldığı görülmektedir. Ancak bu yükseklik 0.001’lik gibi küçük bir puan farkıyla karşımıza çıkmaktadır.

Çocukların sosyometrik statüleri ile ailelerinin birlik-uyum ve düzenine dair algılarında kabul gören ve kabul görmeyen öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu bulgular (Aslan, 2008) araştırmasını destekler niteliktedir.

Yine örnekleme oluşturan öğrencilerin anne- baba gelir düzeyi ve anne- baba eğitim düzeyi incelendiğinde; gelir düzeyi ‘ çok yüksek’ , anne öğrenim düzeyi ve baba öğrenim düzeyi ‘üniversite’ olan ailelerin çoğunlukta olduğunu görmekteyiz.

Bu bulgular Gross (2004) ün araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir.

Üstün zekalı çocuklar psikolojik danışma ve rehberlik bölümünden mezun olan psikolojik danışmanlar için farklı bir çalışma alanıdır. Üstün zekalı öğrenciler gelecekte bu topluma yön verecek olan bireylerdir fakat gerek onlara sağlanan eğitim ortamları gerekse psikolojik danışma hizmetlerinin yetersiz olduğu düşünülmektedir. Üstün zekalı öğrenciler de özel eğitime muhtaçtırlar, normal zekaya sahip arkadaşlarından farklı düşünürler, farklı hayal gücüne sahiptirler, duygu durumları, davranış ve tepkileri onların farklı algılanmasına neden olabilmektedir. Bu noktada üstün zekalı çocuklara, ailelerine, arkadaşlarına gerekli psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin verilmesi ve gerekli yönlendirmelerin yapılmasının son derece önemli olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmadan elde edilen bulguların üstün zekalı öğrencilere, ailelerine ve akranlarına yönelik psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerini planlamada ve değerlendirmede faydalı olacağı düşünülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Sonuç

Bu bölümde araştırma sonuçlarının genel bir değerlendirmesi yapılmış ve bu değerlendirmeler sonucunda uygulamaya ve ileride yapılacak araştırmalara yönelik öneriler sunulmuştur

Üstün zekalı 6-8. sınıf öğrencilerinin iki farklı akademik ortamdaki sosyometrik statülerine göre empatik eğilimleri, yaşam doyumları ve aile yaşantılarına ilişkin bilgiler şöyle özetlenebilir.

Üstün zekalı çocukların sosyometrik statüleri iki farklı akademik ortamda değişmemektedir. Üstün zekalı 6-8. sınıf öğrencilerinin empatik eğilimleri iki farklı akademik ortamdaki sosyometrik statülerine göre farklılaşmamaktadır. Ancak kabul gören statüde yer alan üstün zekalı öğrencilerin bilişsel empati düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Üstün zekalı 6-8. sınıf öğrencilerinin yaşam doyumları sosyometrik statülerine göre farklılaşmamaktadır.

Üstün zekalı 6-8. sınıf öğrencilerin aile yaşantıları sosyometrik statülere göre farklılaşmamaktadır. Ancak 'yakınlık' kriterine göre yapılan sosyometri testinde kabul görmeyen statüde yer alan öğrencilerin ailelerinin düzenine yönelik algısı 0.001 puanlık bir farkla daha yüksek çıkmıştır.

Öneriler

Bu çalışmada üstün zekalı öğrencilerin sosyometrik statüleri üstün zekalı olan ve üstün zekalı olmayan akranları arasında farklılaşmadığı bulunmuştur. Literatürde üstün zekalı çocukların iki farklı akademik ortamdaki sosyometrik statülerini değerlendiren bir çalışmaya rastlanmamıştır. Üstün zekalı çocuklar ile ilgili gelecekte yapılacak olan çalışmalarda, üstün zekalı çocukların farklı ortamlardaki akran ilişkilerinin değerlendirilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Araştırmamızın bulguları sosyometrik statüler ile empatik eğilim arasında anlamlı bir ilişki olmadığını gösterse de bu durum gerçekte böyle bir ilişkinin olmadığı anlamına gelmemektedir nitekim yapılan araştırmaların bir çoğu sosyometrik statü ile empati becerileri arasında pozitif yönde ilişkiler olduğunu göstermektedir. Bu durumda eğer üç grup denek seçilip bunların empatik eğilimleri ve sosyometrik statüleri değerlendirildikten sonra deneklerden bir grubuna empati eğitimi, diğer gruba empatiyle ilgisi olmayan bir eğitim verilse ve üçüncü gruba da eğitim verilirse sonra tekrar sosyometri testi ve empatik eğilim belirleme ölçeği uygulansa daha gerçekçi bir sonuç elde edilebilir.

Yapılan araştırmada Çok Boyutlu Yaşam Doyumu Ölçeği, Empatik Eğilim Ölçeği ve Aile Ortamı Ölçeği yalnızca üstün zekalı öğrencilere uygulanmıştır. Bu nedenle üstün zekalı öğrenciler ile üstün zekalı olmayan akranlarının yaşam doyumu, empatik eğilim düzeyi ve aile yaşantıları kıyaslanamamıştır. Bu ölçeklerin hem üstün zekalı çocuklara hem de üstün zekalı olmayan akranlarına uygulanması üstün zekalı çocukların empatik eğilim, yaşam doyumu ve aile yaşantıları açısından üstün zekalı olmayan akranlarına göre farklılıklarını ortaya koymada yararlı olabilir.

Bu araştırmada aile ortamları değerlendirilirken anne- baba tutumları değerlendirilmemiştir. Anne- baba tutumlarının çocuğun kişilik gelişimi üzerindeki etkisi düşünüldüğünde, üstün zekalı çocuklarına anne-babalarının çocuğa yönelik tutumlarının değerlendirilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akarsu, F. (2004). Üstün Yetenekliler. 1. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi, 2004. **Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı**. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Akboy, R. (2005). **Eğitim Psikolojisi ve Çoklu Zeka**. İzmir: Dinozor Kitabevi.
- Akkan, E. (2010). Orta Öğretimdeki Üstün Yetenekli Öğrencilerin Duygusal Zekâ ve Yaratıcılık Düzeylerinin Yaşam Doyumlarını Yordama Gücü. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Albano, A. R. (2011). The Relationship Among Perfectionism, Life Satisfaction and Socio-emotional Variables in Gifted Children. Submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of doctor of psychology. Hofstra University, Hempstead, N.Y.
- Aslan, S. (2008). Farklı Sosyometrik Statüdeki İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. İnönü Üniversitesi,, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Atabay, N. (2000). Üstün Yetenekli Olan ve Olmayan Ergenlerin Algıladıkları Anne-Baba Tutumları İle Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. 1. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi, 2004. **Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı**. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Ataman, A. (1998). Üstün Zekalılar ve Üstün Yetenekliler. İçinde S. Eripek (Ed.), Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi İlköğretim Öğretmenliği Lisans Tamamlama Özel Eğitim Kitabı (ss:173-190). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

- Ataman, A. (2005). **Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş**. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Ataman, A.B. (2008). **Üstün Yetenekli Çocuklarda Aile Ortamının Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi: İstanbul BİLSEM Örneği**. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Bakırcıoğlu, R. (2007). **Çocuk Ruh Sağlığı ve Uyum Bozuklukları**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Berlin, J. E. (2009). It's all a matter of perspective: student perceptions on the impact of being labelled gifted and talented. **Roeper Review**, 31: 217-233.
- Boazman, J.K. (2006). Well-Being of Gifted Students Following Participation In An Earlycollege- Entrance Program. University of North Texas. Master of Science (Educational Psychology).
- Bozgeyikli, H., Doğan, H. ve Işıklar, A. (2009). Üstün yetenekli öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi. **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. 2010/1, 28, (133-149)
- Bruyn, E.H., Boom, D.C. (2005). İnterpersonal behaviour, peer popularity and self esteem in early adolescence. **Social Development**, 14 (4), 555-573.
- Çakın, N. (2005). Bilim ve Sanat Merkezine Zihinsel Alandan Devam Eden Öğrencilerin Akranları ile Okul Başarıları Açısından Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Çeçen, A.R. (2008). Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumunu Yordamada Bireysel Bütünlük (tutarlılık) Duygusu, Aile Bütünlük Duygusu ve Benlik Saygısı. **Eğitimde Kuram ve Uygulama**, 4 (1); 19-30.
- Dağlıoğlu, H. E. (2002). Anaokuluna Devam Eden Beş- altı Yaş Grubu Çocuklar Arasından Matematik Alanında Üstün Yetenekli Olanların Belirlenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Dağlıoğlu, H.E., Alemdar, M. (2010). Üstün yetenekli bir Çocuğun ebeveyni Olmak. **Kastamonu Eğitim Dergisi**, 18:3, 849-860, 2010.
- Demir, S. (2006). Arkadaşlık Becerilerini Geliştirmeye Dönük Grup Rehberliği Programının İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Sosyometrik Statülerine Etkisi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Demir, S. Kaya, A. (2008). The Effect of Group Guidance Program on The Social Acceptance Levels and Sociometric Status of Adolescents. **Elementary Education Online**, 7(1), 127-140, 2008.
- Dökmen, Ü. (1987). Empati kurma becerisi ile sosyometrik statü arasındaki ilişki. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 20 (1-2);183-207.
- Dökmen, Ü. (1995). **Sosyometri ve Psikodrama**. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dökmen, Ü. (2004). **İletişim Çatışmaları ve Empati**. İstanbul: Sistem Yayıncılık
- Ergin, H. (2003). **Zeka Düzeyinin 'İletişim Becerileri Eğitim Programı' ndan Yararlanma Düzeyine Etkisi**. 1. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi (23 - 25 Eylül 2004). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

- Ersoy, Ö ve Avcı, N. (2001). **Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı. Özel Gereksinimi Olan Çocuklar ve Eğitimleri; 'Özel Eğitim'**. İstanbul: YA- PA Yayın Pazarlama.
- Erwin, P. (2000). **Çocukluk ve Ergenlikte Arkadaşlık**. (çev. Osman Akınbay). Bursa: Alfa/ Aktüel Kitabevi.
- Hartup, W.W. (1989). Social Relationship and Their Developmental Significance. **American Psychologist**, 44 (2).
- Gross, M.U.M. (2004). **Exceptionally Gifted Children**.
- Güvenir, T. (2005). **Okulda Akran İstismarı**. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Hökelekli, H., Gündüz, T. (2004). **Üstün Yetenekli Çocukların Karakter Özellikleri ve Değerler Eğitimi**. 1. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi (23 - 25 Eylül 2004). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- İşcan, C. (1995). **Kendilik Ruh Bilimi**. Ankara: Compos Mentis Yayınları.
- Jackson, L.D. ve Brocken, B.A. (1998). Relationship between students' social status and global and domain specific self concepts. **Journal of school psychology**, 36(2), 233-246.
- Jacobs- Sandstrom, M., Coie, J.D. (1999). A Developmental Perspective on Peer Rejection. **Mechanisms of Stability and Change Child Development**, 70(4), 995-966.
- Karakuş, F. (2010). Üstün Yetenekli Çocukların Anne Babalarının Karşılaştıkları Güçlükler. **Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 6(1), 127-144.
- Karasar, N. (1998). **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Nobel Yayınevi.

Kaya, A. (2005) Farklı sosyometrik statülerdeki İlköğretim II.kademe öğrencilerinin benlik kavramı ve yalnızlık düzeyleri. **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 23(7-19).

Kaya, A. ve Siyez, D.M. (2010). KA-Sİ Çocuk ve ergenler için empatik eğilim ölçeği: Geliştirilmesi, geçerlik ve güvenirlik çalışması. **Education and Science**, 35(156), 110-125.

Kerem, E. A. ve Kınık, E. (2004). **Erken Çocukluk Eğitiminde Üstün Yetenekli Çocuklara ‘ Kimlikli Bebek’ Çalışmasıyla Farklı Bir Bakış: Bir uygulama örneği ‘ Deha Bebek’**. 1. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi (23 - 25 Eylül 2004). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Kulaksızoğlu, A., Bilgili, A.E. ve Şirin, M.R. (2004). **Üstün yetenekli çocuklar bildiriler kitabı**. 1. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Yayın Dizisi:2. İstanbul, Çocuk Vakfı Yayınları.

Küçükkaragöz, H., Akay, Y. ve Canbulat, T. (2011). Bir Grup İlköğretim Öğrencisinin Bazı Psiko-Sosyal Değişkenlere Göre Empatik Beceri Düzeyleri. **Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi** 4 (2), 88-100.

La fontance, K.M. (1999). Childrens’ interpersonal, perceptions as a function of sociometric and peer perceived popularity. **Journal of Genetic Psychology**, 160 (2).

La Greca, A.M. ve Harrisa, H.M. (2005). Adolescent Peer Relations, Friendships and Romantic Relationships: Do they predict social anxiety and depression. **Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology**, 34 (1), 49- 61.

- Lease, A. M. ve Musgrow, Axelrad, J.L. (2002). Dimensions of social status in preadolescent peer groups, likability, perceived, popularity and social dominance. **Social Development**, 11(4); 508-533.
- Le Grand, S. (2010, Aralık 15). Peer Relationships. <http://www.dover.k12.oh.us./Documents/Forms/Curriculum/Gifted/Peer.ola> adresinden elde edilmiştir.
- Lubbers, M.J., Van Der Werf M.P.C., Kuyper, H. ve Johan- Offringa, G. (2006). Predicting peer acceptance in Deutch youth a multilevel analysis. **Journal of Ealy Adolescence** 26 (1), 4-35.
- Luftig, R.L. ve Nichols, M.N., (2010). An assessment of the social status and perceived personality and school tarits of gifted students by non- gifted peers. **Roeper Review**, 13(3) 1991.
- Moreno, J.L. (1963). **Sosyometrinin Temelleri (Who Shall Survive)**. (Çev. Nurettin Şazi Kösemihal). İstanbul: İstanbul Matbaası. (Orijinal eserin yayımı 1953)
- Oğurlu, Ö. ve Yaman, Y., (2010). Üstün Zekalı/Yetenekli Çocuklar ve İletişim. **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. 2(28), 213-223, 2010.
- Oral, V. (2007). İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Arkadaşlarına İlişkin Düşüncelerinin Sosyometrik Statü ve Akademik Başarı Açısından İncelenmesi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Önder, A. ve Gülay, H. (2007). Annelerin kabul red düzeyi ile çocuklarının empati becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi. **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**.2 (22); 23-30, 2007.

- Öz, F. (1998). Son sınıf hemşirelik öğrencilerinin empatik eğilimleri, empatik becerileri ile akademik başarıları arasındaki ilişki. C. Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 2 (2), 1998.
- Özbaş, E. (2010). **Üstün ve normal zeka düzeyine sahip 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin ebeveyn kabul ret düzeylerini algılayışlarıyla empati düzeyleri arasındaki ilişki.** İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel eğitim Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi.
- Özbek, A. ve Leutz, G.A. (2003). **Psikodrama Grup Psikoterapisinde Sahnesel Etkileşim.** Abdülkadir Özbek Psikodrama Enstitüsü Yayınları No:1.
- Peairs, K.F. (2010). The Social World of Gifted Adolescents: Sociometric Status, Friendship and Social Network Centrality. Dissertation submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy in the Department of Psychology and Neuroscience in the Graduate School of Duke University.
- Rehber, E. (2007). **İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerine göre çatışma çözme davranışlarının incelenmesi.**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Reigtjest, A., Stegge, H. ve Merrum, M. (2006). Children's coping with peer rejection; the role of depressive symptoms, social competence and gender. **Infant and Child Development**, 15; 89-107.
- Saföz - Güven, İ. G. (2008). Fen ve genel lise öğrencilerinin cinsiyet ve sosyometrik statülerine göre öznel iyi oluş düzeyleri, genel sağlık örüntüleri ve psikolojik belirti türleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sandstrom, M.J. ve Eisenhower, A. (2003). Children's Appoisol of peer rejection experiences; impact of social and emotional adjustment. **Social Development**, 12(4), 530-551.

Siyez, D. M. (2009). **Ergenlerde Problem Davranışlar**. Ankara: Pegem Akademi.

Siyez, D.M. ve Kaya, A. (2008). Validity and Reliability of the Brief Multidimensional Students' Life Satisfaction Scale With Turkish Children. **Journal of Psychoeducational Assessment**, 26: 139, 2008.

Webb, J. T. (2010 Aralık 15). Nurturing Social-Emotional Development of Gifted Children. Educational Resources İnformation Centre (U.S. Department of Education).http://education.com/reference/article/Ref_Nuturing_Social/ adresinden edinilmiştir.

Vara, S. (1999). Yoğun Bakım Hemşirelerinde iş Doyumu ve Genel Yaşam Doyumu Arasındaki ilişkisinin incelenmesi. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Wentzel, K.R. (2003). Sociometric status and adjustment in middle school a longitudinal study. **Journal of Early Adolascence**, 23(1), 5-28.

Williams, BT.R., Gilmour, J.D. (1994). Annotation: Sociometry and peer relationships. **Journal of Child Psychology and Psychiatry**, 35; 997-1013.

Yavuzer, H. (2002). **Çocuk Psikolojisi**. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yurdugül, H. (2012 Mayıs 25). Ölçme kuramı ve güvenilirlik katsayıları. <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~yurdugul/3/indir/Guvenirlik.pdf> adresinden edinilmiştir.

Yörükoğlu, A. (2000). **Değişen Toplumda Aile ve Çocuk**. İstanbul: Özgür Yayınları.

Yörükoğlu, A. (2004), **Çocuk Ruh Sağlığı: Çocuğun Kişilik Gelişimi Eğitimi ve Ruhsal Sorunları**, İstanbul: Özgür Yayınları.

EKLER

EK: 1

SOSYOMETRİ

Tarih:/...../200...

Adım: Okulum:
Soyadım: Sınıfım:

Önemli! Vereceğiniz yanıtlar hiç kimseyle paylaşılmayacak ve araştırmacı dışında hiç kimse verdiğiniz cevapları bilmeyecektir.

Sınıfınızda en çok sevdiğiniz 3 arkadaşınızın isim ve soy isimlerini aşağıdaki tercih satırlarına yazınız.

1. Tercihim.....
2. Tercihim.....
3. Tercihim.....

Sınıfınızda en az sevdiğiniz 3 arkadaşınızın isim ve soy isimlerini aşağıdaki tercih satırlarına yazınız.

1. Tercihim.....
2. Tercihim.....
3. Tercihim.....

Vaktinizi ayırıp ilgiyle yanıtladığınız için teşekkür ederim.

EK:2

Adı-Soyadı:

Yaş:

Cinsiyet: (K) (E)

KA-Sİ EMPATİK EĞİLİM ÖLÇEĞİ - ERGEN FORMU

AÇIKLAMA: Sevgili öğrenciler aşağıda bazı durumlara ilişkin düşünceler ifade eden cümleler bulunmaktadır. Lütfen her cümleyi dikkatlice okuyarak o durumun size ne kadar uyduğunu düşünün ve kararınıza en uygun seçeneğin içine çarpı koyarak düşüncenizi belirtin. Cevaplarınızın kimseyle paylaşılmayacağından emin olun. Bu anketin sizin okul çalışmalarınızla bir ilgisi yoktur. Sizden düşüncelerinizi içten bir şekilde ifade etmeniz beklenmektedir. Lütfen tüm soruları cevaplamaya çalışın					
1	Karşımda acı çeken birini gördüğümde aynı acıyı ben de hissederim.	1	2	3	4
2	Sıkıntısı olan arkadaşlarım konuşmak için önce benim yanına gelirler.	1	2	3	4
3	Bir arkadaşım öğretmen tarafından azarlandığında üzülürüm.	1	2	3	4
4	Arkadaşları tarafından dışlanan birini gördüğümde üzülürüm.	1	2	3	4
5	Karşımdaki kişiyi uzun süre dikkatle dinleyebilirim.	1	2	3	4
6	Bir arkadaşım başından geçen üzücü bir olay anlattığında ben de kendimi üzgün hissederim.	1	2	3	4
7	Arkadaşlarımın canını sıkan bir şeyler olduğunda onlar söylemeseler de hal ve hareketlerinden anlarım.	1	2	3	4
8	Arkadaşlarımı anlama konusunda başarılı olduğuma inanıyorum.	1	2	3	4
9	Karşımda ağlayan birini gördüğümde benim de gözlerim dolar.	1	2	3	4
10	Arkadaşlarım benimle konuştuktan sonra kendilerini iyi hissettiklerini söylerler.	1	2	3	4
11	Bir arkadaşım bir başarısından dolayı ödül aldığımda onun sevincini ben de hissederim.	1	2	3	4
12	Arkadaşlarım sorunlarını benimle rahatlıkla paylaşırlar.	1	2	3	4
13	Bir arkadaşım haksızlığa uğradığında üzülürüm.	1	2	3	4
14	Üzgün ve morali bozuk bir arkadaşımı gördüğümde benim de moralim bozulur.	1	2	3	4
15	Bir arkadaşımın sorununu anlamak için onu sonuna kadar dinlerim.	1	2	3	4
16	Televizyonda ya da sinemada üzücü şeyler seyrettiğimde ben de üzülürüm	1	2	3	4
17	Canı yanmış bir hayvan gördüğümde üzülürüm	1	2	3	4

EK:3

Ç B Ö Y D Ö

(K F)

Adı-Soyadı:

Yaş:

Cinsiyet: (K) (E)

Okulu:

Sınıfı:

A

AÇIKLAMA :

Sevgili Öğrenciler;

Aşağıda yaşamınızın çeşitli alanlarından memnuniyetiniz ile ilgili altı soru bulunmaktadır. Lütfen size en çok uyan seçeneği işaretleyiniz.

1. Aile yaşamıyla ilgili memnuniyetimi aşağıdaki gibi tanımlayabilirim;

- a. Berbat
 b. Mutsuz
 c. Çoğu zaman memnun değil
 d. Memnuniyetim ve memnuniyetsizliğim eşit
 e. Çoğu zaman memnun
 f. Hemen her zaman memnun
 g. Harika

2. Arkadaşlık ilişkilerimle ilgili memnuniyetimi aşağıdaki gibi tanımlayabilirim;

- a. Berbat
 b. Mutsuz

- c. Çoğu zaman memnun değil
 d. Memnuniyetim ve memnuniyetsizliğim eşit
 e. Çoğu zaman memnun
 f. Hemen her zaman memnun
 g. Harika

3. Okul yaşantılarımla ilgili memnuniyetimi aşağıdaki gibi tanımlayabilirim;

- a. Berbat
 b. Mutsuz
 c. Çoğu zaman memnun değil
 d. Memnuniyetim ve memnuniyetsizliğim eşit
 e. Çoğu zaman memnun
 f. Hemen her zaman memnun
 g. Harika

4. Kendi kendimden memnuniyetimi aşağıdaki gibi tanımlayabilirim;

- a. Berbat

- b. Mutsuz
- c. Çoğu zaman memnun değil
- d. Memnuniyetim ve memnuniyetsizliğim eşit
- e. Çoğu zaman memnun
- f. Hemen her zaman memnun
- g. Harika

5. Yaşadığım çevreyle ilgili memnuniyetimi aşağıdaki gibi tanımlayabilirim;

- a. Berbat
- b. Mutsuz
- c. Çoğu zaman memnun değil
- d. Memnuniyetim ve memnuniyetsizliğim eşit
- e. Çoğu zaman memnun
- f. Hemen her zaman memnun
- g. Harika

6. Tüm yaşamımla ilgili memnuniyetimi aşağıdaki gibi tanımlayabilirim;

- a. Berbat
- b. Mutsuz
- c. Çoğu zaman memnun değil
- d. Memnuniyetim ve memnuniyetsizliğim eşit
- e. Çoğu zaman memnun
- f. Hemen her zaman memnun
- g. Harika

EK:4**A.O.Ö. KISALTILMIŞ FORMU**İsim:
Yaş:

Tarih:

Cinsiyet: () E

() K

		Hiç katılmıyorum	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Ailemizde faaliyetler oldukça dikkatli planlanır.				
2	Aile üyeleri duygularını açıkça ifade ederler.				
3	Bizim evde işler belirli bir düzene göre yapılır.				
4	Evde birbirimize kişisel sorunlarımızı anlatırız.				
5	Aile üyelerinin 'doğru' ve 'yanlışlar' hakkında kesin düşünceleri vardır.				
6	Birbirimizle konuşurken ne dediğimize dikkat ederiz.				
7	Bizim ailede herkese verilecek bol zaman ve ilgi vardır.				
8	Bizim ailede birlik beraberlik duygusu vardır.				
9	Ailemizde uyulması gereken kurallar vardır.				
10	Ailemizde karlaştırılmış bir şeyin tam zamanında yapılması (dakiklik) çok önemlidir.				
11	Ailece temiz ve düzenli insanlarız.				
12	Ailemizde her bireyin görevi açıkça belirlenmiştir.				
13	Ailemizde bir anlaşmazlık olduğunda bunu çözmek ve huzuru sağlamak için çaba sarf ederiz.				
14	Birbirimizle gerçekten iyi geçiniriz.				

EK:5

KİŞİSEL BİLGİ FORMU**Adınız:****Okulunuz:****Soyadınız:****Sınıfınız:**

1. Cinsiyetiniz: Kız () Erkek ()

2. Yaşınız:

3. Anne – Babanızın öğrenim durumu

	ANNE	BABA
Okuma-yazma bilmiyor	()	()
İlkokul	()	()
Ortaokul	()	()
Lise	()	()
Üniversite	()	()

4. Ailenizin aylık geliri

a- 500-1000

b- 1000-1500

c- 1500-2000

d- 2000 ve üstü